

ત્રિવેદીકૃત ગુજરાતી ત્રીજી યોપડીના અર્થ

જેની અંદર દરેક પાઠોના અર્થ, કવિતાની સમજૂતી,
ડીક્ટેશનના અઘરા શબ્દો તેમજ વધારામાં શિક્ષકોને
રૂપરંગી થાય તેવી બાબતોના પણ
સમાવેશ કરેલા છે.

! ઉપાધી પ્રસિદ્ધ કેશુભાઈ

શાહ બાઈલાલ ડાહ્યાભાઈ બુકસેલર

૩૦ ગુજરાતી સ્કુલ સામુ—નવસારી.

→ કૃતિ સંસ્કૃતિ સંસ્થા ←

કિંમત ૦-૬-૦

18

૧૨૬૫૦

[illegible]

શ્રી

ત્રિવેદી વાંચનમાળા.

પુસ્તક ૩ જ ના અર્થ.

પુસ્તક ત્રીજું.

પાઠ ૧ લો.

સીમાડો=છેડો, હદ, મ-
ર્યાદા; સીમ
સીમાડામાં=સીમમાં
ખિલામણા=વિકરાળ;
ખીક લાગે એવો; ડર
લાગે એવો
ખિધા=ખીન્યા; ડર્યા;
બય પામ્યા
અતુર=હુશિયાર; ચાલાક
હિંમત=ધૈર્ય; ધીરજ
પકડી=રાખી
ગાતીફાટ=છાટી ફાટી

જન્ય એવી રીતે, ઘણા
જોરથી
રોવા=રડવા
ગળગળતે શાદે=રડતો
હોય એવી રીતે; રડ-
તાં અવાજે
કીમતી=કીમતવાળો;
મૂલ્યવાળો
હાર=ગળામાં પહેરવાનું
સાચા મોતીનું ધરણું
શીકર=ચિંતા
કાતિ=પ્રુખસુરતી; મુંદ-
રતા

વિશ્વાસ=ભરોસો
ખાનદાન=ઈંચા કુળનો
લોભે લપટાઈ=લાલચમાં
પડી
ધસારત=સાન; અથુ-
સારો
સટકી ગયો=નાશી ગયો;
જતો રહ્યો
ફાંફાં=હવાતીયાં
છેતરી=કુગી
ધનામ બક્ષીસ=સારી
રકમ આપવી તે

સાર:-કહેવત છે કે શેર ને માથે સવાશેર હોયજ. એકનામાં
જે યુક્તિ હોય છે તેના કરતાં વધારે યુક્તિવાળા ખીજ હોય છે.

પાઠ ૨ જો.

મળસકું=પરોઢીઉં
મળરકું થનાં=પહો
ફાટતાં
વિદ્યાર્થી=વિદ્યાની ગરજ
વાળો; બહુનારો
વગડામાં=જંગલમાં
નુકસાન=હાનિ
વસ્તી=માણસોના રહેઠાણ
જંતું=નાનાં જીવડાં
મધુર ગીત=મીઠા અવાજ
મથાળે=માથા ઉપર
છિદ્ર=કાણાં
સંતાડે છે=છુપાવે છે

ઉકાર='ઉ' કરવું તે;
'ઉ' બોલવું તે
અગાઉના વખતમાં=
પ્રાચીન કાળમાં; પહે-
લાંના વખતમાં
ગરજ સરે છે=અદ્ભુ-
ત વળે છે; ચંદ્રાવી લે છે
શબ્દ=અવાજ; ઉચ્ચાર
અભ્યાસ કરવા=પાઠ
શીખવા
વન પક્ષી=વનમાં રહે-
નારાં પંખીઓ
અટકાવે છે=પંખ પાડે
છે

હંકાયલા=છવાયલાં
ભરાઈ=પીછાંના ગુચ્છા-
વાળી
કલગી=મંજરી; માંજર
સેવે છે=ગરમી આપે છે
તીણી=અણીવાળી
નજર=દૃષ્ટિ
તીવ્ર=તીક્ષ્ણ, તેજ,
ઉતાવળું
વાગોળતું=ખાધેલું પાકું
મોમાં લાવી આવતું
આરામ=વિશ્રાંતિ;
વિસામે
અચાવ મારે=રક્ષણ મારે

પાઠ ૩ જો.

પ્રવાસ=મુસાફરી
કૃપાળુ=દયાળુ; મહેર-
બાનીવાળો.
નરેશ=રાજા
સ્નેહ=પ્રીતિ; પ્રેમ
આતુર=ઈચ્છાવાળો;
હૃતેજસ

તન=શરીર
જાળરી=વધારે
અત્યંત=ધણીજ
ખાવલું=પુતળું
ચિત્ત=અગ્રાપટાવાળો
વાધતી એક જાત
ગમ્મત=મઝા

ગોઠવણુ=વ્યવસ્થા
ફરજીયાત=ફરેકે બહુતુંજ
જોછએ એવા કાયદા-
વાળી, ફરજ પાડેલી
એમેર=ચારે તરફ, ચારે
બાજુએ
મારા શબ્દોમાંનાં મારા

બોલેલા બોલ પ્રમાણે
 સોઢિતમાં=પ્રખતું બહું
 કરવામાં
 સંગ્રહસ્થાન=પ્રણી
 પદાર્થ વગેરે સર્વનો
 મહ કરી રાખેલું સ્થળ
 દીંગલાદીંગલી=લુગડાનાં
 બનાવેલાં છોકરા, છોક-
 રીના આકારનાં રમકડાં
 નવું નવું=નહિ જોએલું
 એવું

પ્રખ્યાત=જાણીતા થએલાં
 વાકેફ=જાણીતા,
 માહિતગાર
 ફેલાય=પ્રસરે
 માફક=પેટે, રીતે
 લગન=પરણવું તે
 રસ લેનાર=મન પરા-
 વનારાં
 દાખલ થતાં=પેસતાં
 યાદગીરી=સંભારણું

વર્ગ=જથો; સમુદ્ધ
 અટપટી=ગુંચવણવાળી
 યાદદાસ્ત=યાદ રાખવાની
 શક્તિ
 કાંગડ=કપડીઓ ખાનાડું
 એક જનાવર
 ભુલભુલામણી=તીકળ-
 વાનો રસ્તો જડે નહિ
 એવી; ભુલાવામાં
 નાખનારી

પાઠ ૪ થો.

અવ્ય=સુંદર; મોટી અને
 સૌભિતી
 બાહોશ=ધણા ચાલાક;
 હોશિયાર
 સાફ=સ્વચ્છતાવાળા

અનેક=એકથી વધારે;
 ધણું
 ખંડણી=ચોથ; નાનો
 રાગ મોટા રાગને
 જે વાર્ષિક રમ
 આપે તે

ઝીણુ=ખારીક
 શોભા=સુંદરતા
 નમુના=આબેહુમ ચિતાર
 ખાસ=જાણીતા ચોગ્ય
 સ્થળો=જગ્યાઓ, ઠેકાણું
 હજી=હાલ પણ
 પ્રસન્ન=ખુશી

પાઠ ૫ મો.

વરતાવો=ડરાવો
 જયજયકાર=જય જયના
 પોકાર; વખાણ
 ભરતભૂમિ=ભરત રાગની

ભૂમિ; આપણો દેશ
 ભરતખંડ; હિંદુસ્થાન
 મુજ=મારા
 દેશતણા=દેશના
 નરરતન=ઉત્તમ પુરુષ,

માણસોમાં ઉત્તમ
 ધુળવી=કંપાવી
 ધરણી=પૃથ્વી; દેશ
 લાખ પ્રયત્ન=અનેક
 ઉપાયો

તમ=તમારું
શીર્ષ=બહાદુરી; શુરાતન
બરળ=દાખલ કરે

વીરા=ભાઈ
ઠાર=ઠામ, ઠેકાણે

નિજ=પોતાની
જગમાં=દુનિયામાં

કવિતાની સમજૂતી:—ખબરદાર કવિ કહે છે કે “તમે હિંદને જ્યજ્ય પોકાર કરાવો.”

હે હિંદુસ્થાનના સંતાતો ! તમે જ્ય જ્યનો પોકાર કરાવો. આપણા દેશના જે ઉત્તમ પુરૂષોએ ધણા ઉપાયો લઇને જગતને હલાવી મૂક્યું છે તેમનો દાખલો લઇને, હે ભાઈઓ, તમે બધી જગ્યામાં તમારી બહાદુરી અને ગ્રેમ ભરો. આપણા પોતાના હિંદ દેશને દુનિયામાં જ્ય જ્યનો પોકાર કરાવો.

પાઠ ૬ હો.

ઝાઝા=ધણા
તોડી પાડી=ભાગી પાડી
આપડાં=ગરીબ
છુંદામ=ચગદામ
તદખીર=ચુકિત
નાદે=અવાજથી
ઝરૂં કયો=ચાલતો કયો
ધર્યો=ચાલ્યો
હેરાન=દુઃખી
સંહારે=નાશ કરે
બચી ગયાં=ઉગયાં,

બચ્યાં; જીવતાં રહ્યાં
ઉંધટો=ઉંધતા જેવો,
ઉંધવા જેવો
મસલત કરી=વિચાર કરી
ગણુગણાટ=ગણુગણુવું તે;
માખીનો અવાજ
હાય=હાયવાળા માણસો
હયમચાબું=ખુબજેરથી
હલાયું
મદદ=સહાયતા, આશરો
લકડખોદ=લાકડું ખોદ-
નારો અહીં સંજા
વાચક નામ છે

દોસ્ત=ભાઈબધ, મિત્ર
મધુર સ્વરે=મીઠા
અવાજથી
લહેરમાં=આનંદે, મનથી
એ દમિયાન=એ વખતે
નશીબને યોગે=માગ્યન
સંબંધે કરીને
ડુંડે=દેડકાનો બોલવાનો
અવાજ
ખાટ ધડયો=જીવ લીધો;
મારી નાખવાનો ઉપાય
કયો.

“ઝાઝા હાથ રળીઆમળા”=ધણા જન એકઠા મળી કામ કરે
તો કામ શોભી નીકળે છે. ધણા માણસોથી ધારેલું કામ થાય છે.

સાર કે બોધ:—આ પાઠમાં આધણે જ્ઞેયું કે ચક્ષા ચક્ષી
દેડકો, માખી, તે લક્ષડખોડ જેવાં નજીવાં પ્રાણીઓએ હાથી જેવા
મોટા અને જળરા જનવરનો જીવ લીધો. કહેવત છે કે ધણી કાડીઓ
સાપ જેવા ઝેરી અને બળવાન પ્રાણીને હંફાવીને મારી નાંખે છે.
તેવીજ રીતે સામાન્ય નબળા માણસો પણ સંપથી પોતાનો બચાવ
જળરા શત્રુની સામે કરી શકે છે અને તેને તોળા પોકરાવે છે. માટે
તમે પણ એક બીજની સાથે સંપથી ચાલશો તો તમને કાંઈ દુઃખ
દઈ શકશે નહિ.

પાઠ ૭ મો.

અગત્યનું=જરૂરનું
ખરોખરી=સરખામણી
પ્રસન્ન=ખુશ, રાજી
બુદ્ધ=જડાઈ
પ્રસરાળ્યો=ફેલાળ્યો.
આરાધ્યા=સ્તુતિ કરી
વિખણુ=મગવદન
વધુ=વધારે
સ્વરૂપ=શરીરનો ઘાટ
નિર્ભય=ખીક વગરના
મહાત કર્યો=હરાળ્યો.
મહી પુજન=હિસાજના

ચોપડાનું પુજન
હરાળ્યા=પાછા પાડ્યા,
પાછા હઠાળ્યા
વીનળ્યા=પ્રાર્થના કરી;
વિનંતી કરી,
વધ કર્યો=મારી નાંખ્યો
ઈંદ્રાસન=ઈંદ્ર રાજની
ગાદી
વૈરાટ=બહુ મોટું; બયંકર
વામન રૂપી=ઠોંગણું
જામના કરી=માગણી
કરી
પાતાળ=પૃથ્વીની માંહે-
નો ભાગ

ઉદારતા=ઉદાર સ્વભાવ
લક્ષ્મી=પૈસા; નાણું
સમજી=જણી
ગરીબાઈ=દરિદ્રતા
સાથીઆ=એક પ્રકારની
આકૃતિ તે શુભ કામમાં
વપરાય છે
વરદાન=વર માગવો તે,
વચન માગવું તે
પાછલી રાત્રે=મધ્યરાત્રિ
પછીનો વખત, રાતના
બાર વાગ્યા પછીનો
વખત
દાનેશ્વર=સખાવત કરવા

માં શુરો, ધણું દાન
કરનારો

રાજ્યાભિષેક થયો=
ગાદીએ બેસાડ્યો
હમેશ્વરહો=સદા વાસવસો
કલ્યાણુથાઓ=બલુથાઓ

પાઠ ૮ મો.

ઉત્સવ=આનંદ
માનવું=ધારવું
જળ=પાણી
પુરાણુમાં=શાસ્ત્રમાં
વારંવાર=ફરી ફરીને
નોતરવી=જમવાને તેડવી
આખરે=છેવટે
કપ્પલ કપ્પું=હા પાડી
સગા સ્નેહીઓ=સગાં
વહાણાં અને દોસ્તી-
વાળા માણસો
સુખારક=બલુ, નવું વર્ષ
સુખી નીવડો એમ
છમ્મલું તે
નૈવેદ્ય=તૈયાર કરેલીરસોઈ
ભગવાનને ધરાવવી તે

આગતા સ્વાગતા=આવ-
કાર, આવેલા પરો.
જ્વાની ચાકરી કરવી તે
યોગ્ય=લાયક, ઘટે તેવો
વસે છે=રહે છે
સ્નાન કરે છે=નહાય છે
તોજ્યો હતો=સમતોલ
રાખ્યો હતો
નાના પ્રકારના=જુદી
જુદી જાતના
ઉડાગ્યા કરતો=હશી
વાળતો
આગ્રહ કર્યો=દંખાણ
કરીને કહ્યું
યમદ્વિતીયા=યમ રાજની
બીજ
પાપી-ચંડાળ, દુષ્ટ,
ખોટાં કામ કરનારા
નરક=વિષ્ટા; ખોટાં કામ
કરનારને શિક્ષા ભોગ-
વવાનું સ્થાન
મેરિયુ=એક નાની લાક-
ડીને કાડીયું બેસાડીને

તેમાં કપાસોઆ અને
દીવેલ પુરી સળગાવે
છે તે

પાઠ ૯ મો.

કાયલડી=નાજીક અને
મીઠી કાયલ
સંતાય=છુપાય
ગીતડાં=સુંદર ગીતો
શોક થકી=દિલગીરીથી
દીસે=જણાય
દૂર=વેગળી, છેડી, અજગી
હર્ષ તણે પુર=દૂરખની
રેલમાં
સ્વર=અવાજ બોલ
તુજ=તારો
અનુપમ=જોની જોડ
નહિ એવું, એનમુન
નવ જાણું=જાણી શકું
નહિ
વસે=રહે
અદ્ભૂત=અજાયબીપમાડે
એવું
ગાન=ગાયન
ખરે=નકી

આન=સ્થાન, રહેઠાણ | સ્વર્ગ=દેવલોકને રહોવાની જગ્યા

કાયલડી અને ગીતડાં માંનો તદ્દિત “ડી” પ્રત્યય લઘુતા વાચક છે અને સુકોમળતા બતાવે છે.

કુહુકુહુ=કાયલનો ખોલ	ઉચ્ચાર=ખોલ	ઉપર આવેલા મોર
મારંવાર=ફરીફરીને, વારેવારે	રસાળ=રસવળું; મીઠું	માળ=માળા અથવા
અમી=અમૃત	આંખામોરની=આંખા	માળા

સમજીતી:—(૧) હે મીઠી અને મધુરી કાયલ ! તું ક્યાં લપાઇ જાય છે. દીલગીરીનાથી તો તું નાસતી ફરે છે, અને હંમેશાં આનંદની લહેજતમાં રમે છે.

(૨) તારો મધુરો અવાજ કામથી નહિ સરખાવી શકાય એવો છે. તારું રહેઠાણ ક્યાં છે તેની મને ખબર નથી. તું તારું નવાઇ પમાડે એવું ગાયન ક્યાંથી શીખી લાવી ? મને તો લાગે છે કે તે ગાયનની મૂળની જગ્યા સ્વર્ગ છે.

(૩) “કુહુકુહુ” નો ટહુકાર વારંવાર કરીને તારો બહાર આવતો અવાજ અમૃતનો છંટકાવ કરે છે. જો તું મને તારું રસિક ગાયન શીખવાડે તો હું તને આંખાના મોરની માળા પહેરાવું.

તા. ક:—(૩) કડીની ખીજ લીટીમાં આપેલું અર્ધ વિરામ ધ્યાનમાં લઇએ તો ઉપરના પ્રમાણે તેની સમજીતી થાય છે; પણ જો તે ચિહ્ન ધ્યાનમાં ન લઇએ તો તેની વાક્યરચના આ પ્રમાણે થાય:—“વારંવાર કુહુકુહુ કરિ. તુજ અમિ વરસતો ઉચ્ચાર મુજને રસાળ ગાન સિખવે (છે), (તેથી) આંખા મોરની માળ (તને) આપું છું”

સમજીતી:—વારે વારે કુદકુદનો ટહુકાર કરે છે ને તારો
અમૃત ઝરતા અવાજ મને રસવાળું ગાયન શીખવાડે છે તેથી હું
તને ગમતો આંખાના મોરનો બનેલો માળો—રહેવાની જગ્યા—આપું છું.

પાઠ ૧૦ મો.

મગતર=મચ્છર
પટપટ=છ પગ
નર=પુરુષ
માદા=સ્ત્રી
સુમારે=આસરે
ડંખે છે=કરડે છે, ડંખ
મારે છે
છેડે=ચિડવે; ખીજવે
કાયર=હેરાન; દુઃખી
મધમાખી=મધ બના-
વનારી માખી
મુખ્ય માદા=આગેવાન
સ્ત્રી
કદમાં=મોટાઘમાં
ઉઘોગ=ધંધો
મજા=આનંદ
સાંધા=એ બાગ બેગા
મળેલા હોય તે જગા

ઝેર=ખાવાથી, અડક-
વાથી કે સુધ્ધાથી
ફરીરને હાની કરે
એવો પદાર્થ
ટોળાખંધ=જથાખંધ
સમુહ, સમુદાય
કામગીરી=કામ કરનારી
મહેનતુ

પાઠ ૧૧ મો.

લીસો=સુંવાળો
અછત=ખોટ
ફૂર=ધાતકી
સળ=શિક્ષા
છ પાસાવાળા=છ બા-
જીઓ જેને છે એવા
ખંધ કરી દે છે=વાસી
દે છે; મીથુથી દાટો
મારે છે

મીથુબત્તી=મીથુની બ-
નાવેલી દીવા કરવાની
એ હાંડીઓ અને
વોલ્ફસેટમાં અને છુટી
બાળામાં આવે છે
દાખલ કરે છે=પેસારે
છે
રવાદે=રવાદમાં; ખાધામાં
અકચકિત=તેજસ્વી;
ઝગઝગાટ
સંગરેલું=રાખી મુકેલું

પાઠ ૧૨ મો.

રાજસભા=રાજની
કચેરી
હકક=અધિકાર
ફરી=બીજવાર
અળખામણી=અણમા-
નીતી

અપર મા=ખીજી મા;

સાવકી મા; ઝોરમાન
મા

મહેણું માર્પું=ખોટા
વચન કહ્યાં.

અમાગણી=ભાગ્યહીન;
અકરમી

અવતાર=જન્મ

તુજને=તને

ઠહાંથી=આ ઠેકાણેથી
કડવાં=માઠું લાગે એવાં
સવેરાં=વહેલા

ખેદ=દુઃખ

મૃગલી=હરણી

પ્રાણ્ય=જીવ

આશા=ઉમેદ, હોંસ

ખરી=નકી

ખમાતું=સાંખી શકાતું

મુઝે છે=ચાહે છે

ટળવણી=તરફડીઆં મા
રી; વલખાં મારી, ફાંફા
મારી

અનાયતો નાય=જેનો

કાઠ બેલી નથી તેનો

બેલી, જેને કાઠનો

આશરો નથી, તેને
આશરો આપનારો

નહિ ધણીઆળાનો
ધણી; ગરીબનો બેલી

મજવા=સ્તુતિ કરવા,
આરધના કરવા

આશીર્વાદ=દુવા, કલ્યાણ

યાઓ એમ કહેવું તે

કાયા છાંડ=દેહ ત્યાગ
કર, દેહ છોડી દે

વૈકુંઠરાય=વૈકુંઠનો રાજા

શ્રી કૃષ્ણ

અપમાન=તિરસ્કાર; માન
ભંગ કરવું તે

તપ કરી=મુશ્કેલી આરા
ધના કરી

પેટતણા=પેટે જન્મ

પામેલા

અકર્મી=મગ્યાહીન અમા
ગીઆ

વાંછો=મુઝે, ચાહે.

કૃપા=દયા, મહેરબાની

વણુટી પડેલી=જુદી

પડેલી

અનંત=પ્રુકળ, અપાર,
બહુ

કરણા=દયા, મહેરબાની
પુરશે=પુરી પાડશે

અદેખાઈ=ખાર, ધર્મ
દુઃખી કરવા=દુઃખ

આપવા

પાઠ ૧૩ મો.

શીદ=શા કામે

કામળ=નાજીક

કબૂટ=દુખ

ખિવડાવશે=ડરાવશે

નિશ્ચય=નક્કી કરેલો ડરાવ

મધુવન=એનામનું વન

વીત્યા=પુરા થયા

વેગળો=તમારાથી દૂર

સેવા=મક્તિ, ભજન

ધરાવી=રાખવી

વેગળો=દૂર હઠનારા

ખસનાર

માયામાં=સંસારમાં

તારારે રૂપે-તારાના

રૂપમાં
અવિચળ=અમર; નાશ
ન થાય એવા; ખસે
નહિ તેવું; સ્થિર
અત્રોપ થયા=નજર બહા
ર ગયા, એકદમ દેખાતા
બંધ થયા.
તપ સાધી=કાયાને કષ્ટ
આપી
વિકરાળ=બિહામણા
પાછો ફર=ધેર પાછો જ
ડગનાર=વિચાર ફેરવનાર
નિદ્રા=ઉંઘ
દર્શન દીધું=મેં આગળ
આવી ઉભા
સંસારમાં=માયામાં
સુપના=સપ્નાં
માયા=મમતા, સંસારમાં
મગ્ન રહેવું તે
વાહીને=છેતરીને

કથા=વાત

પાઠ ૧૪ મા.

આરસી=દર્પણ

સ્વાદ=રસ

અંધની=આંધળાની

દીસે=જણાય

મકંટ કંઠ=વાંદરાના ગળે

ધર્યો=પહેરાવ્યો

પ્રહાર=માર

બહેરા=સાંભળી શકે નહિ
એવા

અબ્યાસ=મહાવરો

આગળ=પાસે, સામે

ગજરાજ=ઉત્તમ હાથી

હિતમ=શ્રેષ્ઠ, ચઢીઆતો

નિર્ધન=ધન વગરનો

ગરીબ

મણિહાર=હીરા મોતીનો

હાર

દૂર=છેડે

બધીર=બહેરો

બમબો=વગાડ્યો

કાગ કેર=કામડાતું

ખણેર=ખણું, બહું

શ્રવણ=કાને

સુધી=સાંભળી

અંધા=આંધળા, દેખી

શકે નહિ એવા

નાદ=અવાજ, વાણુ

વગાડતું તે

ઉઠાવ્યો=ફેંકી દીધો

કાવ્યકળા=કવિતા બનાવ

વવાની કળા

કોકિલ=કોયલ

કેર=તું છઠ્ઠી વિભક્તિને

પ્રત્યય

સુષ્યા=સાંભળ્યા

સ્વર=અવાજ, શબ્દ

માનનારા=કબુલ કરનારા

સમજ્યુતી:—૧ જે માણસને જે વસ્તુનો મહાવરો નથી તે
માણસને તે બાબતમાં રસ પડતો નથી. જેમ આંધળા માણસને

દર્પણુ નકામું છે, અને બહેરા માણસને સુંદર સ્વર નકામો છે તેમ તે વસ્તુ તેને નકામી છે.

૨ દર્પણુ ધણું સુંદર છે, છતાં પણ તે આંધળા માણસને શા કામનું? હાથીઓના ટોળાનો ઉપરી હાથી ધણોજ સારો દેખાય છે, પણ તે ગરીબના કામમાં આવતો નથી તેથી તેવા હાથીથી શું?

૩ જેવી રીતે મણિઓનો રત્નજવાહીરનો હાર વાંદરાની કાટમાં નાખ્યો હોય અને તે હાર ગણીને તેને ધણો દૂર ફેંકી દે અને જેવી રીતે નહિ સાંભળતા માણસ આગળ શંખનો સુંદર સ્વર નકામો છે, તેવી રીતે મૂરખના આગળ સુંદર કવિતા છે.

૪ જે માણસને કાગડા અને કોયલનું પિછાન નથી, તે કોઈ દિવસ કાગડાનાં ધણાં વખાણ કરે; પણ જે માણસે કોયલના મધુર ટહુકારનો સાંભળ્યો છે તે માણસ કાગડાના “કો કો” અવાજને માન આપતાં નથી.

પાઠ ૧૫ મો.

અન્ય=ખીજા

જરૂરનું=કામનું

આસપાસ=આગુઆગુ

મુસવાટો=ઝપાટો, જોર

જડમુળથી=મુળમાંથી

ગુંગળામ્=અકળામ્

તોફાની=તોફાન થાય

એવો, નુકશાનકારક

જીવન=જીંદગી

શાખાસ=વાહવાહ

ફરતી=ચાલતી

હયમચાવી=હલાવી

ગમરામ્=અમુઝામ્,

અકળામ્

દૂખી છે=પાણીની અંદર

પેસી જાય છે

પાઠ ૧૬ મો.

ઢેલ=મેરની માદા

દેખાવ=પાટ

પંખો=ચીજણો

ઝાંખી=રૂપ વગરની

કુદરતી=પરમેશ્વરે

ગર્વ=અભિમાન

ઉત્તમ=સારામાં સારો

મઝેથી=ખુશીથી

મશ્કરી=હાંસી	મધ્યમ	કરે છે
ઘેલસ=દિલગીર	સ્નેહાળ=પ્રીતિવાળી, હેતા	મગર=અભિમાનથી
અગાઉની=પહેલાંની	ળુ, માયાળુ	ભરેલો; ગર્વવાળો
ચાલુ=ચાલતું	આડી=ખાડે રસ્તેજનારી	ખુશ બનાવ્યો=મશ્કરી
દરકાર=ગરજ	મોડાં=પીછાં વગરના	કરી હાંસી કરી
રીતભાત=ચાલચલગત	છેક=સમુળગાં, પૂરેપૂરાં	મક્કલાતો=રાજ થતો,
પાદરે=ભાગોળે	માફક=પેટે, રીતે	ખુશી થતો
ચાંદા=ચંદ્રનાજેવાંકુંડામાં	કદુપી=મેટાળ	ટુલાતો=મારા જેવો કોઈ
ભલકાભેર=ધણી સુંદર	પચરંગી=જુદા જુદા	નથી એમ માનતો
જોડું=જોડકું, સ્ત્રીપુર	રંગતી	મોટાઈમાં=મોટાપણના
પતી જોડ	બદલાઈ ગયું=મુળ રૂપથી	અભિમાનમાં
ફુટડા=રૂપાળા, શોભીતા	જુદું ચમ ગયું	ખરતાં=ખરી પડતાં તુટી
સાધારણ=વચલા વાંગાનું	કળા=મોર પોતાનાં પીછાં	પડતાં
	પંખાના આકારનાં	

ખેાધ:—દુનિયામાં માણસો રૂપ જોઈને મોહ પામતા નથી પણ જોનામાં સારા ગુણ હોય તેની ચાહના વધારે કરે છે. જોનામાં સારા ગુણ અને સારી ચાલચલગત હોય છે તેના ઉપર લોકો વધારે ભાવ રાખે છે.

પાઠ ૧૭ મો.	શુભ=સારો	શમી=સમડો
સરત=ઠંડાવ	સંક્રાંત=ઉતરાયણ	છુપા વેશમાં=ગુપ્ત પો-
છુપાવ્યાં=સંતાડ્યાં	અન્યોન્ય=એકબીજાને	શાકમાં, અગ્નણી રીતે
ફોટો=જીત	ભપકો=ઠાઠ	જુગટામાં=જુગારમાં
વધ=મારવું તે	આખાદ=પુષ્કળ	જાહેર થયા=ઉઘાડા પડ્યા

પાંડવો તરીકે=પાંડવોના
નામથી

તિલગુણુ=તલ અને ગાળ
પૂરા ઠાકથી=ધણા દળ-
દયાથી

દુઃખન=વેરી, વેરવાળા
વિરાટ નગરી=વિરાટ
રાજનું શહેર, હાલનું
ધોળકા

રજવાડા=નાનાં દાંડ્યો
પરસ્પર=એક બીજાને
દરબાર=કચેરી
દરબારીઓ=કચેરીમાં
બેસનારા અમલદારો

પરાક્રમ=શુરાતન, મોટાં
કામ, બળનાં કામ
કરવાં તે

વિજ્યાદક્ષમી=વિજય મ-
લ્યો તે દક્ષમ

વિજય=જીત થવી તે,
જય

કિષ્કિંધા=એક નગરીનું
નામ; વાલી અને સુ-

ગ્રીવની રાજ્યધાનીનું
નામ

ઉજવે છે=આનંદ કરી
પુરો કરે છે
વિખરાય છે=વેરાય છે,
સૌ પોતપોતાના મુકામે
જાય છે
આસન્નો=જીંદગીનું
ઝાડ, એના પાત્રાંની
પીવાની બીડી થાય છે

ધામધુમ=કિતાવળે અને
ધોધાટ સાથે ચાલતું
કામ, ગરબડ ધામમેલ
યુદ્ધનાં સાધન=લડાઈના
કામમાં આવે એવી વસ્તુ

પાઠ ૧૮ મો.

નીતિબોધ=નીતિને ઉપ-
દેશ

સામાસામી=એકબીજા
તરફ

મીયાઇ જાય=ખંધ થઇ
જાય

ભવિષ્યને=નસીબને

બરોસે=વિશ્વાસે
સત્વર=જલદીથી

ખહાર પડો=ઉઘાડા થાઓ
જગ જાહેર થાઓ
જગતમાં

આપ=પોતે
બાળકાળ=બાળક અવ-
સ્થા

વિણુ=વગર
વહી જશે=જતો રહેશે

બહેમતણી=શંકાની,
બહેમની, ખોટા રીત

રીવાજની
બેડી=ખંધન

દુર્ગંધ=ખરાબ વાસ
(આ ઠેકાણે) ખોટા
રિવાજ

ચાખીને=અનુભવ લઇને
લખાવો=વધારો

અંધુ સુખ=ભાઇઓનું
સુખ; ભાઇઓનું હીત

વિસ્તાર=ઓતરફ વધવા
પણું; વધારે ને વધારે

પર=પારકી; બીજાની

આખો=ભોગવો

સાર=સારા

ધર્મ્યા=અદેખાઇ

ભાંગતા=ખગાડતા

એકલપેટા=પોતાનુંજ

ભણુ કરવાની ઇચ્છા-
વાળા

નરક=ખોટાં કામ કર-

નારને મુખા પછી

જવાનું ઠેકાણું

ભવ=જીંદગી; જીવતર

નિરાધાર નકકી; ખચીત

જરૂર

ધડી=ચનાવી

જગમોઝાર=જગતમાં

સમજૂતી:—૧ હે દેશમાં જન્મેલા બાઇઓ! તમે શું એક ખીજના ચહેરા જેમ રહ્યા છો? તમે જુવો છો એટલામાં તો આંખ બંધ જશે મોત આવી પહોંચશે. હે ઘેલા લોકો તમે નસીબને આધારે ક્યાં નિરાંતવાળીને પડ્યા છો. તમે તૈયાર થઇ જાવ, અને જગતની અંદર જગ જાહેર થઇ જાવો. હે દેશ બંધુઓ.

૨ લોકોને સુધરી જાવ એમ કહેવાથી કાંઇ વળવાનું નથી ખીજને સુધરવાની શિખામણ આપતાં પહેલાં આપણે પોતે પહેલાં સુધરવું જોઇએ જે તમે પોતે જાપ પહેલા નહિ સુધરો તો (તમારા જાળકોને) બચપણનો સમય કે જેમાં સારી નરસી ટેવ પાડી શકાય છે તે સુધારા વગર જતો રહેશે હે દેશ બંધુઓ.

૩ ખોટી માન્યતાઓ રૂપી સાંકળોની બેડીઓને તમે તોડીને ફેંકા દો, અને તેમની ખરાબ વાસમાંથી વેળાસર બચી જાવો. સારા રિવાજોની ચોકખી હવા ભોગવીને બાઇઓના સુખનો વધારો કરો. હે દેશ બંધુઓ.

૪ પારકાની મહેનતનો ખોટો લાભ મેળવવાની ઇચ્છા રાખતા નહિ તમે જાને મહેનત કરો, અને તેનાં ફળ આનાંદથી ભોગવો. અદેખાઇને લીધે કાઢના કાયદાને તુલના પહોંચાડતા નહિ. જે તમે સ્વાર્થી બનશો તો તમારે નરકનાં દુઃખ સહન કરવાં પડશે. હે દેશ બંધુઓ.

પાઠ ૧૯ મે.

જેતાં વાર=જેતાંમાંજ
 બક્ષણ કરવાનો=આવાનો
 ના ઉમેદ=નારાજ, નિરાશ
 માંસ=માદી
 બેદવા=નોડવા; ફાડવા
 યોગ્ય તક=અનુકુળ વખત
 આમતેમ=આજાણુ
 પેલીઆણુ
 નમ્ર=નમનતાપ્રવાળા
 નીતિનો=પ્રમાણીકપ-
 જ્ઞાનો
 દુરાત્મા=પાપી મનવાળો
 શૂર=શૂરો, બહાદુર
 તદબીર=યુક્તિ; કરામત
 કાળ=જ મરાજ
 શત્રુ=મુડદુ
 નાંશ કરવા=મારી
 નાખવા
 ગેરહાજરીમાં=હું હાજર
 ન હતો તે વખતમાં
 ઉમદા=શ્રેષ્ઠ, ચઢીઆતા
 રક્ષણ=સંભાળ

વર્જતા=છોડતા
 વળગી રહેવા=નીતિ
 પ્રમાણે ચાલવા
 કુલાશ=કુલારો, મોટાઈ
 વડાઈ
 ભોગ લાગ્યા=નસીબના
 હુંકા થયા
 વાધમાત્રનો=અધાવાધનો
 ચૂંચી નાખ્યો=ફેંદી
 નાખ્યો

પાઠ ૨૦ મે.

ખેલ રમવો=યુક્તિ કરવી
 નિરાતે=સુખેથી
 સમોવડીઉં=અરાખરીયું
 સરખુ
 પુરાપડિયે=પહોંચી
 શકીએ
 ગભરાટ=અકળામણ,
 મનની યુંચરણ;દુઃખ
 ચેતવીશ=જણાવીશ
 રખેવાળ=રક્ષક
 બેદ=અંદર અંદર લડાવી
 મારવાની યુક્તિ

હુમલો કર્યો=તુટી પડ્યું
 બળથી સમુ ચયું

પાઠ ૨૧ મે.

ફરતો=ચારે તરફ
 ભરતકામ=રેશમના
 દોરાથી બાત પાડવી તે
 કામ=ખત
 પ્રદેશ=મુલક
 ખંડેર=પડી ગયેલા
 મકાનો
 પૌત્ર=દિકારાનો દિકરો
 કાખા=માણસની એક
 જાત
 ખંડ=તોફાન
 બિટિશ=અગ્રેજ
 આશ્રમ=મઠ
 ટોચ=છેક ઉપરનો ભાગ
 શંકરાચાર્ય=શંકર સ્વા-
 મી.એ નામના ધર્મગુરુ
 દારિકાપીશ=શ્રી કૃષ્ણ
 ભગવાન; દારિકાના
 રાજા
 વિજ્ઞાળ=વધારે જગા

રોકાયેલી છે એવું.
 શિખર=અણીવાળું
 મથાળું
 સંગમ=એ નદીઓ બેગી
 મળે છે તે જગા; એ
 નદીઓનું બેગું થવું તે
 દંતકથા=મોઢાની વર્તા;
 ચાલતી આવેલી વાત
 વશ કરવા=તાબે કરવા;
 નકશી=કોતરણી, ચિત્ર
 નવરાશ=પુરસદનો વખત
 સાર=તત્વ; ખોષ
 મુળ દારિકા=જુના વખ-
 તની દારિકાં
 વેરાન=ઉજડ, વસ્તી
 વગરનો
 સિમિટ=પથર સાંધવા-
 નો કાલ
 સત્તા=અમલ, હકુમત
 અતિ પવિત્ર=ધણુ પવિત્ર
 દેવાલય=મંદિર
 હદાર કર્યો=સુધાર્યાં

પાઠ ૨૨ મો.
 માનાતી=પ્રેમવાળી
 ધટશે=ઓછી થશે
 જાણીતું=પ્રખ્યાત; પંકા-
 ચેલું
 સુલતાન=આદશાહ
 પ્રાચીન=જુની; જુના
 વખતની
 સ્થાપના=મંદિરમાં મુર્તિ
 પધરાવવી તે
 કળા=આખા ચંદ્રનો
 સોળમો ભાગ
 ચુરેચુરા=નાના કકડા
 પા. ૪૭. લી. ૪
 'યક્ષ'ને બદલે 'ક્ષય'
 વાંચો
 ક્ષયરોગ=ખંધનો રોગ
 શાપ=ખોટી આશિષ;
 બદલુવા દેવી તે
 ચઢાઈ કરી=ચઢી
 આવ્યો
 વિષવા સ્ત્રી; જેનો
 ધણી મરી ગયો છે
 તેવી સ્ત્રી

પાઠ ૨૩ મો.
 કસરત=શરીરને કસવું તે
 ફેરફાર=વધધટ; તફાવત
 બાંધેલા=વહેતાં અટકા-
 વેલા
 ખેચહેની=સુસ્તી; નરમાસ
 અવયવ=ભાગ
 મારફત=માર્ગે; રસ્તે
 ગાદો=નીકટનો, પાસેનો
 નીરોગી=રોગ વગરનું
 હસીએ છીએ=કસરત
 આપીએ છીએ
 પ્રે ફેસર-કોઈ વિષય
 સારો જાણનારને
 પ્રે ફેસર કહે છે
 અટકાવી=ખંધ પાડી;
 ખાળી
 નજર=દૃષ્ટિ
 સરજ્યાં=મનાવ્યાં
 ગુંથાયેલાં=વળગેલાં
 રોગના ભોગ થઈએ=
 રોગમાં સપડાઈએ
 ખીલે છે=સારા થાય છે
 ખાસ=જરૂર

સંબંધ=મેળાપ
મદ=મજબુત

કટો બેરી=મોટો શત્રુ
મન્યા રહેવું=મંજ્યા

રહેવું; વળગ્યા રહેવું

ખોધ:-શરીરની કસરત કરવાથી શરીર જમરૂ ને મજબુત થાય છે ને ધણું બળવાન બને છે, તેજ પ્રમાણે મનને કેળવવાથી મન પણ સારૂ થાય છે. માટે તન અને મન બન્નેને કેળવવાની જરૂર છે.

પાઠ ૨૪ મો.
વાકું ચુકું=ઢેકા ઢળી-
યાવાળું
ખોરાક=ખાવાના પદાર્થ
ઢેકા=ઉંચો ભાગ
બેડાએલાં=મળેલાં;
ભેગા થયેલાં
ખુલ્લું=કંઘડું; જાહેર
અરાટે વાંકા=દરેક ભાગ
વાંકા હોવાથી બધા
ભાગ વાંકા
અરાટે=અઢાર અંગ;
બધા અંગ
રણુ=રેતીવાળી જગા
નીભે છે=ચાલે છે
ખોરાકની ગરજ=ખોરાક
કને બદલે

પ્રિય=બહાલું
ઉપયોગી=કામના;
અપના
પાઠ ૨૫ મો.
કુમળાં=કોમળાં; નાણુક
દાઝ=બળતરા
ફુલાવળે=ફુલ આપળે
ખોટું લગાડળે
ફુલડાં સમ=ફુલની મા-
ફક; કોમળ ફુલની
પેટે
ફુલાવળે=રક્ષણ કરળે
સંભાળ રાખળે;
ખીલવળે
દ્રષ્ટિ=નજર
દિલ=મન; હૃદય; અંત:

કરણુ
લેશ=જરાપણુ, લગારપણુ
ડંખ=ચટકો
અમી=અમૃત; માયાળુ-
પાણું, પ્રેમ
દરિયા સંજે=દરિયા સાથે
કાળાં ગોરાં=સારાં કે
નઠારાં
ભુલવળે=ભુલથાપ આ-
પળે, ભુલાવશે
ભોળાં=કપટ વગરનાં
બાળકોમાં કપટ હોતું
નથી માટે તેમને
ભોળા કહે છે
ભાવ=પ્રીતિ
પ્રબળ=ખુબ, જબરાં
મોટા દિલથી=મોટું દિલ

રાખીને	હોશિલા	વિલસજો=ખીલજો
ઉજમાળા=ઉમંગી;	નિર્જાળ=જળ વગરનાં	

૧. સમજુતી:-ખાળકના કામળ દિલને જરાપણ કામ ખોટું લગાડશો નહિ. ખીલેલાં ફુલની પેઠે હેત રાખીને તેમને ખીલવજો.

૨. તેમના તરફ કરડી નજર કરશો નહિ; અને અત્રત જેવી મીઠી નજરથી તેના ઉપર પ્રીતિ દાખવજો. દરિયા જેવું ઉદાર દિલ રાખીને ફરજો એટલે બસ છે. ખાળકનાં કામળ દિલને જરાપણ કામ ખોટું લગાડશો નહિ.

૩. તમે તેને નકારાં કે સારાં કહ્યો નહિ, અને હસવું મોટું રાખીને તેમને રાખજો, અને મીઠા ખોલ ખોલીને તેમને મીઠું ખોલતા કરજો. એવાં ખાળકનાં કામળ દિલને જરાપણ ખોટું લગાડશો નહિ.

૪. તેમને વિશ્વાસ દેઇને કામ લુલાવશો નહિ, અને એ કપટ વગરનાં ખાળકોમાં પ્રીતિ ઉત્પન્ન કરજો; તેમજ ખાળકો બળ રહિત છે માટે ખુબ જખરાં થાય એમ ખીલવજો મતલબ કે જખરાં બનાવજો. એવાં જે બોળાં દિલના ખાળકોને જરાપણ કામ ખોટું લગાડશો નહિ.

પાઠ ૨૬ મો.	પાઠ ૨૭ મો.	લાજ=શરમ
ટટાર=સ્થિર	ભાગ=અંગ	મળતાં=સરખાં
ફેલાયલા=જમીનને પહોળાં પથરાયલાં	યાદ છે=સાંભરે છે	સુમાધ ગયેલાં=ચીમળા-
વિટળાવવું=આળુઆળુ ફરી વળવું	લીલાંછમ=ખુબ લીલાં	એલાં, સુખાં થયેલાં
અંદર=માંહેના ભાગમાં, જમીનમાં	ટાંકણી=માથાવાળું પાતળું આણીયારું	અચળ=એક જગાએથી ખીજી જગાએથી જમ
	મિડાઇ ગયું=પાંચ થઇ ગયું	શકે નહિ એવા કાલે=ગઇ કાલે

ફેર=તફાવત બુદ્ધિપણું
મરી ગએલા=સુતાએલા
લાગણી=અસર
લગ્નમણી=એક જાતનો
ધણી .લાગણીવળો
છેડ

સંકોચાઈ=સંકડાં થઈ
અવયવ=શરીરના ભાગ;
અંગ

પાઠ ૨૮ મો.

સાફ=સ્વચ્છ; ચોકખું
મેળવણી=મિશ્રણ, મેળ
પ્રમાણુમાં=માગમાં,
માપમાં
પાયરી દેવું=પહોળું કરી
દેવું
સુગંધિદાર=સારી વાસ

બોધ:—ધીમેથી કામ કરવાથી સાફ
ઈશ્વર સારાં કામનો બદલો હંમેશાં આપે છે.

પા ૩૦ મો.

કવિતા ને નીતિ=કવિતા
અને નીતિનો સંબંધ

આવે એવા
કાપરેલ=કાપરાનું તેલ
ગરમ=ઉનું
ચોસલાં=ચકતા

પાઠ ૨૯ મો.

દુકાળ=નઠારો વખત
સમયે=વખતે
પરોપકારી=પારકાનું બહુ
કરનાર
અચકતા=અચાતી
ગરિમગરખાં=નિર્ધન
તવંગર=પૈસાદાર. ગૃહસ્થ
ઉદાર=મોટા દિલના
ધીરાં=ધીમેથી કામ
કરનાર
સાચાં=સાચું બોલનારાં
સદગુણ=સારો ગુણ

બદલો=સાદુ.
ખોલું=ઉઘાડ્યું
પડાપડી=ઉપરા ઉપરી
પડવું તે
કાને ગઈ=જાણવાસાં
આરી
સાચાઈ=ખરાપણું, સત્ય
તવંગર=પૈસાદાર
મીઠા=લાભકારક
નોટ=કાગળનું ચલણી
નાણું [દેનાર
દાતાર=દાન આપનાર;
ઉત્તમ=સારામાં સારો
ધન્ય=શાંતિ
સખી=મોટા દીલના
હસ=મેદની; ટોળાં
આગળ ધસતી=આગળ
આવતી

પરિણામ આવે છે.

જ્ઞાનમળ=જ્ઞાનરૂપી બળ
અંતરમાં=મનમાં
સતીઓ=સતી સ્ત્રીઓ

સુમે=જડે; મળી આવે
છડ=મદ; અભિમાન
સોળ આનીનો=પુરેપુરો

સતનો=સાચનો	હણી=નાશ કરી	ખોધ=ઉપદેશ
સુધારસમ=અમૃતના	ભોગ્ય=ભોગવવા લાયક	અનીતિ=ખોટી ચાલ;
રસ જેવી	પિતુ=પાપ	અવગુણ
નારી=સ્ત્રી	લગ્નશે=શરમાશે	આનંદામૃત=આનંદરૂપી
અવગુણકારી=તુકસાન	ઉપગમે=લાવે, ઉત્પન્ન	અમૃત
કરનારી	કરે	ખેટી=દીકરી
નાદાનીનો=મુખાંધનો	સુકવિતા=સારી કવિતા	બ્રાત=ભાઈ
કાળાયકી=કવિતાથી	દોષ=અવગુણ	જનોની=માણસોની
શુદ્ધ=સારી નીતિવાળી	કાંતિ=આખર; જશ	

સમજ્યુતી:—(૧) જે બાળક કવિતાને સમજીને વાંચે તો તેની જ્ઞાનની શક્તિ ધણી વધે, જે જુવાન માણસ તેને વિચારીને વાંચે તો તેની જુવાનીનો મદ જતો રહે, જે ધરડો માણસ સમજીને મનમાં ઉતારે તો તેનામાં ધીરજ અને બળ વધે, અને હૃદયની અંદર પૂરેપૂરો રસ પેદા કરે છે.

(૨) પોતાના ધણીને હાથરના જેવો ગણનારી નાની કે મોટી સાધ્વીઓ જે કવિતા રૂપી અમૃતરસ પીવે, તો દરેકને સાચનો રસ્તો જડે. સારી કવિતા કોઈને પણ તુકસાન કરનારી નથી, અને તેમાં હિંચાંછાપણનો જરીકે અવગુણ માલમ પડતો નથી.

તા. ક:—અહીં કવિતાને પીવાની વસ્તુ પેચ તરીકે જણાવી છે.

(૩) કવિતાથી આખર મળે છે, સોકાનો ધણો વહાલ થાય છે. સારી કવિતા ખરાબ ચાલ ચલગતનો નાશ કરે છે અને સારી રીત બાત રાખવાની શિખામણ આપે છે. જાણકાર માણસોને કવિતામાંથી

આનંદરૂપી અમૃત મલી આવે છે. જે માણસ કવિના સમજવાની શક્તિઓ જાણે છે તે તેને ભોગવી શકે છે.

તા ક:-આ કડીની છેલ્લી કીટીની રચના તદ્દન કદંગી છે. તેની વાક્ય રચના નીચે પ્રમાણે છે.

“જે કવિતાની શુદ્ધિત સમજી જાણે તેને તે ભોગ્ય પડે” અહીં “જડે” ની સાથે તાલ મેળવવા માટે “પડે” મૂકાયેલો છે. નહિ તો “ભોગ્ય થાય” એમ કહી શકાય. તેને તે ભોગ્ય પડે=તે માણસને તે ભોગવવા લાયક બને=તે માણસથી તે ભોગવાય.

(૪) જે વાણી દીકરી, બહેન, આપ, મા સાથે બોલતાં શરમ આવે, તેવી લખેલી વાણીને અનતિ-નહિ છાજતી બોલી-કહીએ; અને હુંસારા માણસોને તેવું લખવું શોભે નહિ.

પાક ૩૨ મો.	ઉમા=ચઢાવવાળા, બાળા	ઉંધટી=ઉંધતી હોય એવી
પોષક=પોષણ આપનાર;	દાળવાળા	તીવ્ર=ઝટ સમજી શકે
ખુદિતારક	ખડક=ટેકરા	એવી, જાણી શકે એવી
ભાગ્યેજ=કોઈક વખત	કહેવત=કેખાણો	પ્રતાદ=વહેવું, ચાલવું
રાંકડુ=ગરીબ, ડરકણ	“ઊંટમેલે આંકડો અને	ખરબચડ=ખાડા ખાંચા
વારંવાર=ફરી ફરીને	બકરી મેલે કાકરો”=	વાળા
ગાડરિયો પ્રવાહ=ઘેટાની	આકડા સિવાયની બધી	અંગો=શરીરના ભાગ
પેઠે ચાલવું તે	વનસ્પતિ જોટ ખાય	વગડાકે=વગડામાં રહેનાર
ગાડર=મેટું	છે, અને બકરી બધી	ઠરે છે=ખસી જતા નથી
ખરડ=ભાગી જાય એવા	જાતની વનસ્પતિ ખાયછે	ટકે છે.
સાલ=કીમતી બનાત	ધામણી=કામળી	કુદકા=થેકડો
બડકણો=બડનારો	જડખું=ડાચું	સરદાર=કુપરી

પાઠ ૩૨ મો.

મોટી=વધારે ધણી

સમાએલું=રહેલું

શોભાવ્યા=દીપાવ્યાં

ખુબીદાર=અભયબ

સ્થાપનાર=સ્થાપન કર

નાર, મલાવનાર

પેગંબર=સંદેશો લખ

જનાર

ધિકારે છે=નીંદે છે.

ફરજ=માણસને મુસલ-

માનને વર્તવાના નિયમ

રસુલ=પેગંબર, સંદેશો

લખ જનાર

અરબી=અરબી બાપાનું

ખેરાત=સખાવત

નમાજ પડે છે=મંદગી

કરે છે

બાંધકામ=દેવળ

પ્રદક્ષિણા=આજુબાજુ

ફરવું તે

સ્વર્ગ=દેવ લોકને રહેવાનું

સ્થાન

કુરાન=મુસલમાનોનું ધ-

ર્મ પુસ્તક

આરામ=વિશ્રાંતિ

અનુક્રમ=એક પછી એક

સંધ્યાકાળ=સાંજ; બે

કાળના જોડણીની સમ

ય; દિવસ અને રાત્રિ

કે રાત્રિ અને દિવસના

જોડણીનો સમય

પછાત=ઝોછો કેળવાયે

લો પાછો પડતો

પંથ=ધર્મના ભાગ ધર્મ

ની જગ્યા, ધર્મનો ફાટે

આખી=મધી

મજબુત=ટકાઉ

ભવ્ય=મોટી અને

શોભાની

મસ્જિદ=મુસલમાનોને

મંદગી કરવાનું સ્થળ

હજરત=નઃમદાર

અદલાહ=ખુદા

ધર્મ=ફરજ, ધર્મમાં

બતાવેલી રીત

મંદગી=પાર્થના

ઉપવાસ=ભૂખ્યા રહેવું તે

ધર્મચુસ્ત=ધર્મના બતા

વેલા નિયમ પ્રમાણે ચા

લનારા

શરીફ=પવિત્ર

માનવી=માણસ

ઝરો=પાણીનો નાનો

વહેળો

મંના કરી છે=ના પાડી છે

મોટો ભાગ=વણે ભાગે

ખલીફા=મહમુદ પેગંબર

વંશનો ઇસ્લામ ધર્મ

રક્ષક

અધીકારી ખલીફા તરિકે

=ખલીફા જેવા ખલી

ફાતી જગાએ

પાઠ ૩૩ મો.

વજગ્યું=ગાએલું, ચોટેલું

તેની મારફત=તે છિદ્રને

રસ્તે

સજ્જડ=ધણા જોરથી,

મજ્જુત
નિકારી=પાણી જવાની
નિક
સ્વાધી=ખાવાથી
નકકર=પોલાણ વગરનું,
સંગીન

પાઠ ૩૪ મો.

ચીકણાં=ઝટ ભાગે નહિ
એવાં
છવે છે=લીલા રહે છે
વસંતઋતુ=ચૈત્ર અને
વૈશાખ
પોષક=પોષણ આપનારો
કરમાધ=ચીમળાધ
વપરાધ જાય=પુરો થઈ
જાય
છોડ છુપે મરે=છોડને
જોઈતો ખોરાક મળે નહિ
ફળદુપ=સારો પાક પાંદે
એવી સારા કસવાળી
જુઓ પાઠ ૪૨મો તા.ક.

પાઠ ૩૫ મો.

કસરતી=કસેલું
જોમ=બળ, જોર
શોભે=જણાય; દીપે
ઠળા=યુક્તિ
આતુર=ઉત્સુક
ભરપૂર=પૂરો ભરેલો
વસંતઋતુ=ખીલતું અને
ભરાવદાર
વદન=મોઢું
હસતું=હસતા મોં વાળું.
અપળતા=ચાલાકી
શુરાતન કેરી=ખડાકુરીની
રંગેરંગ=નસેનસમાં
અન્યાય=ગેરવ્યાજખી
કામ
ખમાય=વેઠાય, સહન
થાય
હણવા=નાશ કરવા
ભોગમાં=વૈભવમાં, ભોજ
મઝામાં

જોગ=જોગવાઈ, તક.
કોડ=કરોડ
વખાણ=પ્રશંસા
કથુ=કાંધપણ
ચિત્ત=મન
ઉણું રાખે=ઓછું રાખે,
ઉણપ રાખે, ખામી રાખે
ચરણ તળે=પગનીચે
પસરી રહ્યું=ફેલાયું
મુરાતનદેરી=શૈર્ષની
ખમાય=સહન થાય
ઝુઝે=ઝઝુમે
કશો=કાંધ પણ
નામે=નામનો પણ
દક્ષેજત=મગ
જોરસે=જલદીથી ઝટ
ટળશે=નાશ પામશે
તનનાં=શરીરના કવી
વિજય ચિત (બને)=મન
ને છતે
શાંતિ=નિરાંત

અર્થ—કસરત કરનારો માણસ હોય તેનું શરીર ધણું જખરું હોય છે, તેનું મન હમેશાં ખુશી રહે છે; તેનો ચહેરો પણ હસ્તો જણાય છે, તેનામાં યુક્તિઓ અને ચાલાકી પુરેપુરાં હોય છે, તે કામ કરવા પણ દિમતથી ભરેલો જણાય છે, તે કામ કરી જોવાની ધમ્મચાવાળો અને શુરાતનની પ્રીતીની વાતોવાળો જણાય છે, તેની દરેક નસમાં જોર ફેલાય રહેવું જણાય છે, તેના ચાલવાથી પૃથ્વી ધુન્ને છે. કાંઈ ગેરવ્યાજખી તેનાથી સહન થતું નથી, અને કાંઈ ખોટું કામ જોઈને તો તે મારવાને જ તલપી રહે છે.

હે બાઈ ! તું કસરત કરવાનો શોખ રાખ, એથી નામનો પણ રોગ તને પીડા કરી શકશે નહિ, હે બાઈ કસરતના શોખથી વૈભવ ભોગવવાની પણ તને મજા પડશે. કસરત કરવાના શોખથી બધી જોગવાઈ જલદીથી મળશે. કસરત કરવાના શોખથી અનેક જાતના દુઃખનો નાશ થશે, બાઈ ! શરીરની કસરતનાં ઢું કેટલાં વખાણ કરે ? વિજયાશંકર કવિ કહે છે કે—એ તો કાંઈ પણ જાતની ઉણપ-ખામી રાખશે નહિ. મનને જીતાય છે અને શાંતિ મળે છે.

પાઠ ૩૬ મો.	આગળ વધેલા	અશો=પવિત્ર
મૂળ=પહેલાનો, પ્રથમનો	હિતજન=મદદ; આશરો	નિયમ=કાયદા
જુલમ=ત્રાસ	જેખ=શોખ	ઉપવાસ=ભૂખ્યા રહેવાનો
વસ્યા=રચ્યા	જંગી=જખરા; મોટા	વતનીઓ=રહેનારા
ફેલાય=જઈને વસ્યા	સાહસિક=દિમતથી કામ	ધર્મની ખાતર=ધર્મ
આગળ પડતા=ધણ્યા	કરનાર	સાચવવા માટે
મોટા વેપાર કરનારા	ખુલ્લા=ચોકખા	આશરો=મદદ; આશ્રય

બુદ્ધિશાળી=સારી
 બુદ્ધિવાળા
 બહેર=સર્વનામણીવામાં
 નર રતન=માણીસોમાં રતન
 જેવા ઉત્તમ પુરુષ
 અર્થ=માટે, કાળે, વાસ્તે
 ખંચાતા=અચકાતા,
 પાછા પડતા
 દર્શાવે છે=મતાવે છે
 ચિન્હ=નિશાની
 સખાવત=દાન
 શામ=મહદં
 દોષમુ=પારસીઓનાં મુ-
 ડાં મુકવાની જગા
 ધર્મની ખાતર=ધર્મ
 સાચવી રાખવા માટે

પાઠ ૩૭ મો.

દેખાવ=ચહેરો
 વિકરાળ=મથ ઉપજાવે
 એવો બિહામણો
 વગડાઉ=જંગલી

કરડી=આકરી
 ભક્ષ કરે છે=ખાય છે
 હુમશે કરતાં=મારવા
 જતા
 ચુકતું=ભુલતું
 ભુખાળું=ગમે તેટલું
 ખાવા છતાં ભુખ્યાં જેવું
 સાવધ=સારચેત રહેતાર
 બરાઉ=ચુમ્બાદાર
 કુતરાની જાતનાં=કુતરાને
 મળતાં
 ભરપુર વાળથી=પુષ્કળ
 બરેલી, વાળના જથ્થાવાળી
 હુમ્મુ=છેતરે એવું
 વહેમીયું=વહેમવાળું
 ભરાઈ=સંતાઈ
 માંસાહારી=માંસ ખાનારું

પાઠ ૩૮ મો.

વતરપતિ=ઝાડપાલો
 કળશીઓ=ત્રેટો
 હાસેલી=ધડેલી; ઠેલી
 પળે=વખતે

ગંદી=ખરાખ
 તાજી=નવી, તરતની
 શ્વાસમાં=દમ લેવામાં
 તંદુરસ્ત=સુખી
 દુર્ગંધ=નકારી વાસ,
 ખરાખ વાસ
 નિકા=મોરીઓ, ગંદુ
 પાણી જવતો નિકાલ
 નાકવાટે=નાકને રસ્તે
 લયાંજ=શીષાંજ
 ફરીજય છે=અમુજય છે
 તખીયત=શરીરના પ્રકૃતિ
 ગરદી=ગીરદી; બીડ; હઠ

પાઠ ૩૯ મો.

મહેનત થકી=કલોગથી
 હરી=પરમેશ્વર
 ફાગ=ફાગટ; નકામું
 તોય=પાણી
 ભરંસે=વિશ્વાસ
 લુલુ=પાંગળું; લંગડુ
 ધધે=ધંધામાં; રોજગા-
 રમાં

આપ સમાન=પોતાના	પોથી=ચોપડી	ધણી=માલિક
જેવું; પોતાની બરાબર	શીખે થકી=ભણવાથી	તેહને=તેને
મેઘ સમાન=વરસાદની	સંસાર=સંસારમાં	તત્ક્ષણુ=તેજ વખત
બરાબર	સહાય=મદદગાર	વહિ જાય=જતા રહે
જોરાવર=બળવાન	ફળ=પરીણામ	નિમથકી=નિયમથી
સજ્જન=સારા માણસ	પરબળ=મીઠતું જોર	મુખપાક=મોઢે કરેલો
સાદુ=સહેલું	ભાગ્ય=નસીબ	પાઠ
તક=વખત	મોટ=મેટી; વધારે	લક્ષે=ધ્યાન આપવાથી
તાકી રહે=જોઈ રહે	શ્રમ=મહેનત	વકી=સંભવ
નિત્યે=નિત્યના; હમેશના	ખોટ=તોટા, ગેરલાભ	દરિદ્ર=દરિદ્રતા; ગરીબાઈ

અર્થ:—જો માણસો અર્ધા કામ મહેનતથી કરતા હોય તો પરમેશ્વર હમેશાં મદદગાર થાય ને તેનું ફળ નકામું જાય નહિ. ૧

૨ જો આપણે પોતે કરી શકીએ, તેવું બીજના બળથી થઈ શકે નહિ, માટે આપણા જેવું કાંઈ બળ નથી ને વરસાદના જેવું પાણી નથી.

૩ હે બાઈ નસીબનો ભરોસો ન રાખતાં મોટા ઉદ્યોગ કરજો ઉદ્યોગ વગરજ નસીબ પાંગળું છે, તેથી ધધામાં ખોટ આવે છે.

૪ ઉદ્યોગ ન કરવાથીજ આજસતું બળ વધે છે ને તે શરીર અને મનનું માલીક થાય છે, માટે તેને-આજસને ઝટ છોડી દધને હે મારા માણસો ઉદ્યોગ કરો.

૫ કાંઈ સાદુ-સહેલું કામ કરવાની જ્યારે ઇચ્છા થાય, ત્યારે તે તરતજ સારી રીતે કરવું, નહિ તો તેનો વખત જતો રહે છે.

૬ આજસ, ગરીબાઈ અને દુઃખને જણે છે, એમ માની લેજો માટે ઉંધને પણ વહાલી કરશો નહિ કારણ કે ગરીબાઈ તથ્યારથઈ રહે છે.

૭ મોટા મોટા મદાનો પણ રોજના નિયમથી પુરેપુરાં બંધાય છે. રોજના નિયમથી વાંચવામાં આવે તો ગમે તેવું પુસ્તક પણ મોટે થઈ શકે છે, વળી રોજન નીયમથી ધ્યાન આપીને ભણવાથી વિદ્યા પણ શીખાય છે. વળી આ દુનીયામાં નીતિ ઉદ્યમથી પળાય છે ને સુખ ને સુખની આશા રહે છે.

પાઠ ૪૦ માં.

પતેની=પારસી વર્ષનો
છેલ્લો દિવસ; ગ્રાય-
ચિતનો દિવસ હાલ
પારસીઓ આ દીવસ
દિવાળી માફક ઉજવેછે.

તબક્કા=ભાગ
ધંધાર=ઝગડુ;

અદુરમઝદ=મહાન દેવ
ખુદા
રિવાજ=ચાલ, રીત
ભાઈચાગે=ભાઈઓના
જેવા સંબંધ
એકઠો=ભેગો
અંતે=છેવટે; છેલ્લા
ભાગમાં

આપદાદા=પૂર્વજો;

ધરડાઓ

અતુસરે છે=ને પ્રમાણે
વર્તે છે

આપદાદા=ખીલેલાં

ઉત્પત્ત=પેદા

ઉત્પતિ=પેદાશ, જન્મ

સમય=રખત

દેહ=આત્મા

પાક=નિપજ તૈયાર થયે
હું અનાજ

બણે છે=ખેલે છે, પડેછે

અધ્યાર=સં. અધ્યયુ;

પારસી ગોર

કરાવ છે=ગાથાભણાવેછે

પાઠ ૪૧ માં.

પ્રવાહી=રેલો ચાલે એવો
પાણી જેવો

ગર=વચ્ચેનો પદાર્થ ગર્ભ

રેસા=દોરી જેવો ભાગ

ઉત્તર=જવાબ

વસંતઋતુ=ચૈત્ર વૈશાખ

એ મહિના

તા. ક. વસંતઋતુનો

પાંચમો દિવસ તે વસં-

ત પાંચમી અને તેથી

ખરી રીતે માધ અને

ફાલ્ગુન મસો. માધ

શુદ્ધિ એકમથી ફાગણ

વદી ૦)ના દિવસો

પોષક=પોષણ આપનાર જટા ધરે=લાંબી ચોટલી, સ્તુતિ વાક્યો=વખાણનાં
 સમ્પન્ન=કઠણ મજબુત રાખવાથી વચનો
 લાંબો વખત=ધણું વર્ષ વડલા=વડવૃક્ષ, વડનું ઝાડ ઉત્સવ=આનંદનો દિવસ
 સુધી. કુંડાળા જેવું=ગોળાકાર મશગૂલ=એકતાન
 ડાળી=ફળગો પડ=થર કિતાબ=પુસ્તક
 ગાદા=સાંધા બંદગી=સ્તુતિ

પાઠ ૪૨ મા.

ડાળીઓ=ઝડોની શાખા નો ભાગ
 વડવાઈ=વડની સુળીઓ
 જટા=ચોટલી
 જોગ=તપ કરનારા
 વેપધારી=વેપ ધારણ
 કરનારા, ઢોંગી, ડોળ
 કરનારા
 પવિત્રાઈ=ચોક્કાપણું
 શુદ્ધ=ચોક્કામાં
 જગદીશ=પરમેશ્વર; જગ
 તના માલીક
 વૈકુંઠ=વિષ્ણુનું રથાન
 ગર=વચ્ચેનો પોચો પદાર્થ
 ગુચવાય છે=ગુચાય છે
 ડોળ=ધાટ

પાઠ ૪૩ મા.

યાદગીરી=સંભારણા
 અસ્લાહ=સર્વ શક્તિમાન
 ધધર
 તંદુરસ્તી=આરોગ્ય;
 શરીરની સુખાકારી
 નોધે છે=લખે છે.
 લીન=એક ચિત
 તખતી=લેખ
 શરીર=પવિત્ર
 શબ્દે કદ્રની રાત=સત્તાની
 રાત, ઉત્સવ તરીકે
 પાળવાની.
 જોખી=કયાંથી આવે છે
 તે સમગ્ર નદિઓનો,
 આકાશમાંથી, ગુપ્ત, છાનો

ગુમ્મરવાને=ગાળવાને
 દેવતાઈ=દેવ જેવા; દિવ્ય
 નજરે=ખાંભે; દ્રષ્ટિએ
 પ્રગટ કર્યું=ઉત્પન્ન કર્યું
 પર્વદર્શિગાર=પાળનાર,
 પરમેશ્વર

પાઠ ૪૪ મા.

ધડપણુ=વૃદ્ધાવસ્થા, ધર-
 ડાપણું
 કાળ=વખત
 પાદર=ગામની ભાગોળ
 ઉજળા=સફેદ, ઘોળા
 ભાવે=ગમે, સારા લાગે
 કાયા=શરીર
 ગોળી=પાણી પીવાનું
 બરી રાખવાનું વાસણુ-

સેવ=સેવો, ધઉંની સુતર	જોખન=જીવાની	ટેવ=ખો; ખોજ
જેવી બનાવેલી	ઉમર=આરણ્યનો ઉમરો	ગંગા=ગંગા નદી જેટલી
રાખડી=મકક ધઉં કે	અંગે=શરીરે	દૂર
ખાજરીના લોટનો ધી	નાનપણે=નાની ઉંમરમાં;	સહે=દેખાય
અને ખાંડથી બનાવેલો	જીવાનીમાં	કાયા=શરીર
નરમ પદાર્થ	કેશ=વાળ	ધૂજે=કંપે; હાલે

સમજીતી-ભક્તિ કવિ નરસિંહ મહેતા ગાય છે.

(૧) આ ઘરડાપણું કાણે મોકલ્યું. હું તો જીવતો હતો કે જીવાની બધો વખત રહેતી હશે, પણ હું તો ઘરડો થયો. આ ઘડપણ કાણે મોકલી આપ્યું ?

(૨) આ હાલતમાં ઘરનો ઉમરો પણ હુંગર જેવો ન ઝોળંગી શકાય એવો બન્યો. ગામની ભાગોળ દૂરના દેશ જેવી બની, પાણી પીવાનું ભરી રાખવાની ગોળી ગંગા નદી જેટલી દૂર થઇ અને શરીર ઉપરનાં વાળ સફેદ થયા આવું ઘડપણ કાણે મોકલી આપ્યું ?

(૩) નાની ઉંમરમાં દાંત મજબુત હોવાથી લાડવા ખાવાના ગમે છે, પણ વૃદ્ધવર્યામાં સેવો ખાવાની ગમે છે અને દરરોજ રાખડી પીવાને જોઇએ છીએ એવી ઘડપણની ખરાબ ટેવ છે. આવું ઘડપણ કાણે મોકલી આપ્યું ?

(૪) આવી સ્થિતિમાં આંખે દેખાતું નથી, શરીર હાલ્યા કરે છે, ખાધેલો ખોરાક પચતો નથી, અને બેસી રહેવાતું નથી. આવું ઘડપણ કાણે મોકલી આપ્યું ?

પાઠ ૪૫ મો.

જેમતેમ=પરાણે
અટક્યાળાં=અડપલાં
કરનારાં
પાર=છેડો
નાથ=ધણી
ગતિ=દશા
વનદેવી=વનની દેવતા
નમ્ર=વિવેકી
ધરશે=લાવશે
ગર્વિષ્ટ=અહંકારી
મમણા જેવું=સ્વપ્ના
જેવું
દુકાન=હાટ
મેદન=હક, ટેળું
વિટળાઇ વળતા=ચારે
તરફ ફરી વળતાં
છુટકો=મોક્ષ, સુક્રિત,
છેડો, અંત, નિકાલ
મિઠાઇવાળો=કંદોઇ મીઠા
પદાર્થો વેચનાર
મન મનતું=મનને લાવે
એવું, મનને રૂચે એવું

છુંદી-કચરી
જીવન-નિર્વાહનું સાધન
બોલી-વચન
મદુષ-મદુષવાળી, મદુ
ગરના જેવી
મોઢ પામી-પ્રેમ લાવી
અભિમાન-અહંકાર,
ગર્વ
સધાશે-જોડાશે
ગુમ થઇ-સંતાઇ ગઇ,
અલોપ થઇ
ખાતરી-સામિતી
બોજન કરો-ખાઓ,
જમો
ચક્રિત-અગ્નયમ

પાઠ ૪૬ મો.

ફરી ગયું-અદલાઇ ગયું
વિરૂધ્ધ-હિલેટો
રમ-પરવાનગી
વાણી-બોલ
પ્રધાન-મોટો કારબારી,
દિવાન

કપુલે-માને
ફાંફા-ખાલાં; ગોથાં
મેળવવાને-જોડવાને
“તડાક દબને”-“તડમ”
અવાજ કરીને
પ્રાર્થના=અરજ
વળ્યું=મન્યું,
માલીફ=ધણી
ગુજરાન=નિર્વાહ, પોષણ
નિદે છે=વખોડે છે
હાલત=રિયતિ
રાજમહેલવાસી=રાજના
મહેલમાં રહેનારાં
એકાંતમાં=કોઇ માણસ
ન હોય એવી જગ્યાએ
ફાવે છે=અતુકુળ પડે છે
માફક આવે છે.
શિક્ષા=કંડ
કામેલ=હોશિયાર
લાયક=હોશિયાર
નીચ કુળની=હલકા
કુળની
વૈભવ=મોજ મઝા

ઉછર્યો હોય=મેટા થયા
હોય

પાઠ ૪૭ મો.

આવરદા=આયુષ્ય જીવન
મૃત્યુને વશ થાય છે=મર-
ણ પામે છે.

મુડદાલ જેવા=મડદા
જેવા

ચંત્ર=સંયો

ખિમારી=મંદવાડ

જનમથી=જનમે ત્યારથી

પુરાવો=પુરો કરવો,

ઉમેરવો

પરિશ્રમ=મહેનત

સ્વાદિષ્ટ=સ્વાદવાળું

ચકકર આવવા=ફેર

ચઢવા

ભાગ્યશાળી=નશીબદાર
ચઢતી વયમાં=જીવવાનીમાં
ઢીલા-નરમ

પુષ્ટ-શરીરે તામ

વિકારી-વિકાર કરે એવું

રોગ કરે એવું

પાયનશક્તિ-પચાવાની

શક્તિ

અમીર-મેટા માણસ

લહેજત-મજા

જંદગી-જીવન

પાઠ ૪૮ મો.

તરેહસર-જીદીજગતનું

ઢાંકણ-ઉપરનું ચામડું

ઢાંકવાનું સાધન

પેટ ધસડો-પેટ જમીન

ને ધસડાતુ જાય અતી
રીતે વર્ણુચું છે લખ્યું છે
અર્ધે રસ્તે-મધ્ય ભાગ

માં, ચાલવાની લંબાઈ
ના અર્ધા ભાગમાં

નિરાંતે-સુખથી

ઉતાવળા સો બહાવરા-

ઉતાવળે કામ કરવા

જતાં ગમરામણ થવા

થી પાછા પડી જવાય છે

ધીરા સો ગમીર-ધીમા

શથી કરેલું કામ શાંતિ

થી સારી રીતે થાય છે

સંકાચી લે છે-સાંકડું

કરી લે છે ખેંચી લે છે.

સરત-હોડ, કપુલાત

સરખી રીતે-એકની એક

ચાલમાં

ખોત્ર-આપણે કોઈ પણ કામ કરવામાં ઉતાવળા થવું નહિ
ધીમાશથી અને શાંતિથી એક સરખી રીતે કરવાથી તેમાં ચાકી જવાનું
નથી તેમ અકળામણ પણ થતી નથી, તેથી તે કામ સારી રીતે પાર
પડે છે.

૫૧૬ ૪૯ મો.	કળ્યુ-ભાંગ્યુ	સ્કાટિક-એક જાતનો
કાટ-ગળે	અનુખળે-ઉખળા સાથે,	ઉત્તમ મણી
સુત-કુંવર; દીકરો	ખાંડણી સાથે	પ્રતિબિંબ-પડછાયો
કચે-કચે ઠેકાણે	પ્રાણવલ્લભ-જીવ જેવો	તેહની-પડછાયાની
સ્તંભ-થાંભલો	વહ લો	હરખતો-રાજ થતો
નિરખતો-જેતો	ખળતર-સંસારનો સંતાપ	શ્યામ-શ્રી કૃષ્ણ
હયામા-મનમાં	દયાના-કવિ દયારામના	પાત્ર-વાસણ
હહ-જીહ, જક	છોડવ્યો-મુકાવ્યો	રાંક-ગરીબ
દધીનું-દહીનું	દેવ-પરમેશ્વર	

ઢાળ.

મારો કુંવર એવો ગળે વળગતો કે છોડાવ્યો છુટતો હતો પણ નહિ. તે મારો પુત્ર ક્યાં ગયો, હે પરમેશ્વર હું હવે ક્યાં જઈં.

કિંમતી સ્કાટિક મણીના થાંભલામાં પોતાનો પડછાયો તે જેતો. પડછાયા સાથે રમવાને તે મનમાં ધણું રાજ થતો.

તે હડીલો થવાથી તેને જ્યારે વળગીને માખણ આપવામાં આવે અને તે જ્યારે હેહું પડી જાય ત્યારે જો મા આ તો નથી ખાતો એમ કહીને તેને માટે શ્રીકૃષ્ણ રડતા હતા.

એક વખત હહીં ભરવાનું વાસણ એનાથી બાંગ્યું એ તેનો વાંક થયો, તેને માટે મેં ખાંડણીઆ સાથે બાંધ્યો ત્યારે તે ગરીબ જેવો થઈને બેસી રહ્યો.

તે વખતનું એનું મોહું મને યાદ આવે છે. તે દિલ્લગીરીમાં મારું હૈયું બળે છે. જેથી દયારામ કવિના પ્રાણથી પણ વહાલા જે પ્રજા, તે જો મળે તો આ સંસારનાં સર્વે દુઃખ નાશ પામે.

પાઠ ૫૦ મો.

પત્ર-પાંદડું; કાગળ
તાડ પત્ર-તાડનાં પાંદડાં
ભોજપત્ર-ખરફવાળા
પહાડમાં થનારા ઝાડના
પાંદડાં.
વર્તમાનપત્ર-ચાલતા
વખતની હકીકત બતા-
વનારું ચોપાનીયું.
આમ-આવી રીતે
પારદર્શક-આરપાર
જોઈ શકાય એવો
ઢાંકવાનાં-ઢાંકી મુકવાનું
ઢાંકણું; ઢાંકવાની
વસ્તુ
સમાજો-મંડળો
અગત્યની-ઝરૂરની;
કામની
બનાવટ-બનાવવાની
રીત
રેસાવાળા પદાર્થો-દોરા
જેવો ભાગ જેમાંથી
નીકળે છે તે પદાર્થ

શુભારે-આશરે
કચુંબર-પરચુરણ કરેલા
ડુકડા.
પિડ=ગોળા.
પ્રવાહી=નરમ, પાણી
જેવો.
નીતરી જાય=ગળી જાય
નીકળી જાય.
પરદેશ=બીજા દેશ.
દાખલો=દ્રષ્ટાંત.
સુધારેલા=કેળવણી
પામેલા.
સેવા બજાવે છે=કામ
કરે છે.
ખ્યાલ=વિચાર.
દૂર કરવા=ઠાઠી નાંખવા
અગાઉ=પહેલાં
જામી જાય=ઠરી જાય છે
સફાઈ=સુવાળું, ચમણું
ચોખ્ખું
આધાર=આશરો

પાઠ ૫૧ મો.

બેઠ=તકાવત

વિકાસ પામી=મોટું થઈ
વધીને
મુખ્ય નસ=ધોરી નસ,
નરી આંખે=એકલી આં-
ખથી, કામ કે એવી
વસ્તુની મદદ વગર ખુબી
ઉધડે છે=ખુલ્લાં થાય છે
મુખ્ય=મોટું
કચરાનાં=ધુળ કે એવા
બીજા પદાર્થનાં.
અંકુર=ફણુઓ
નસો=રેષા
છતર=છત્રી
છિદ્રદારા=છિદ્રને રસ્તે
જીવનને=જીવવાને
પડ=થર
ચિમળાઈ=કરમાઈ
નહિતર=નહિ તો
તોડી નાંખીએ=ચુંટી
નાંખીએ
મરી જાય=સુકાઈ જાય

પાઠ ૫૨ મો.

ગોડીઆ=સોબતી, બાઈ
બંધ

સાંસા પડવા માંડયા= અડચણ પડવા માંડી
 દુઃખ પડવા માંડયું
 દયાણુ=આગ્રહ
 આજસ્નેહી=તાનપણની
 પ્રીતીવાળા, આજાપ-
 ણના મિત્ર
 ખિન્નવાર્ધ=ચીડાઇ.
 ગુસ્સે થઇ.
 ખાખ=રાખોડી.
 ગુફા=કોઇ જોઇ શકે
 નહિ એવી જગા.
 ભંગાણુ પડયું=કંધમાંથી
 જાગ્યો.
 વિધિ=ક્રિયા,
 હરણ કરવું=જ્ઞાનાભાના
 લઇ જવું
 લગ્ન કર્યું=પરણ્યા
 આજ=ખોદું તહેામત
 શોધવા=ખોળવા
 પારિજાતકનું ફુલ=ઈંદ્ર-
 વૃક્ષનું ફુલ
 મનાવ્યું=રાજી કર્યા

મહેણું=ખોટાં વચન,
 માંડું લાગે એવા ખોલ.
 રિસાયાં=રેમણું લીધું
 અણુખોલ્યા=ખોલ્યા વગર
 પાઠ પડ ખો.
 સત્કાર કર્યો=આવકાર
 દીધો.
 ખમી રહ્યા=સહન કરી
 રહ્યા.
 સહનશીલતા=સહન
 કરનાર
 ફોજ=લશ્કર
 સારથિ=રથ હાંકનાર
 રણમાં=લડાઇમાં
 ગોઠવાયાં=કેભાં રહ્યા
 ખેદ પામ્યા=સગાઓને
 જોઇ મન પાછું હઠ્યું,
 દુઃખ ઉપજ્યું, ગળ-
 ગળા થયા.
 ગીતા=શ્રી કૃષ્ણ ભગવા-
 નના ઉપદેશનું પુસ્તક
 યાત્રા=ઉપદેશ, બોધ

નિર્ધાર=નકકી
 ભગવદ્ગીતા=ભગવા-
 નના ઉપદેશનું પુસ્તક
 ધર્મ પુસ્તક=ધર્મના
 નિયમોનું પુસ્તક
 સંસારસુ=સંસારમાં
 સરસોં=વળગેલો, આનંદ
 પામનાર
 દાસ=મક્તા, સેવક
 લેપાય નહિ=મોહ પામે
 નહિ, ન્યારો રહે.
 ફરજ તરિકે=ધર્મ
 માનીને
 પરિણામ=ફળ
 સમાધાન=શાંતવન
 મર્યા પર્યા=વળગ્યા
 ફરજ બજાવી=કામ કરી
 અત્યંત=વધારે, ઘણા
 આતુર=ઇચ્છાવાળા
 કુંઠે=સ્વર્ગ.
 અહીંગી=ટેકો દઇ

પાઠ પઠ મો.
 નાગદમન=નાગને વશ
 કરવો તે.
 જળકમળ=પાણીમાંના
 કમળને
 છાંડી=છોડીને
 સ્વામી=ભરથાર
 જગશે=ઉંધમાંથી જગૃત
 બાળહત્યા = બાળકને
 માર્યાનું પાપ
 ભુલ્યો=ભુલો પડ્યો.
 વેરીએ=દુશ્મને
 વળાવિયો=મોહ્યો;
 રસ્તો ખતાવ્યો વળા-
 વાનું કામ સારે રસ્તે
 ચઢાવવાનું છે, પણ
 અહીં કવિએ “અવળે
 રસ્તે ચઢાવ્યો” એવા
 અર્થમાં “વળાવિયો”
 શબ્દ વાપર્યો છે.
 નિશ્ચય=નક્કી
 કાળ=મોત
 કાળજ ખુટ્યો=આવી

અન્યું, મોત આવ્યું
 અહિંયાં=આ ઠેકાણે
 નાગણુ=નાગની સ્ત્રી
 નાગનું શીશુ=નાગનું
 માથું
 કાડામણી=દેખાવડો,
 રૂપાળો, મનોહર,
 વરણાગીઓ.
 અળખામણી=હેત વગ-
 રનો, વહાલો નહિ તે
 નટવર=નાચનારામાં શ્રેષ્ઠ
 કહાનડો=કાનુડો, શ્રીકૃષ્ણ,
 નંદ યશોદાનો બાળક
 પુત્ર
 લાખ સવાનો=સવાલાખ
 રૂપીઆનો
 દોરીયો=દોરો, સોનાથી
 ગુંથેલી સેરોનું ધરણું
 ચરણ ચાંપી=પમ દાખી
 બળવંત=બળવાળા,
 જોરાવર, શુરવીર
 બારણે=બાંગણે
 નાચિઓ=નાક વીંધી

તેમાં દોરી ધાલીને
 વશ કર્યો
 ફેણુ=માથાની ફેણુ
 ગાળે=ગર્જના કરે
 વિલાપ કરે છે=મોટથી
 રડે છે, રાગ કાઢીને
 રડે છે
 કંથને=સ્વામીને, ભરથા-
 રને, ધણીને,
 ભગવંત=મગવાન
 મોતિએ=મોતી વડે
 નરસૈયાના નાથ=શ્રીકૃષ્ણ
 ભગવાન
 શીશુ=શા માટે, શા
 કારણે
 જુગટુ=જુગાર, પાસાની
 રમત
 કાડીલો=હાંશીલો, હમંગી
 મોજલો; રૂપાળો
 નહાનકડો=નાનો
 જગાવિયો=ખમત કર્યો
 ટુંકવે=ટુંકાડા મારે
 ઢાથીઓ=હસ્તક નક્ષત્રમાં

હાથીઆ નક્ષત્રમાં | અપરાધી=ચુન્હો કરનારા | વધાવિયા=પોકયા
વિનવે=વિનંતી કરે | થાળ ભરી=થાળી ભરીને | છોડાવ્યો=મુકાવ્યો

“ કાડિલો ” અને “ કાડામણો ”નો અર્થ એકજ છે.

સમજ્યુતી:-(૧) નાગણુ શ્રીકૃષ્ણને કહે છે કે તું પાણીમાંના કમળને છોડીને ચાલ્યો જા, નહિ તો અમારા સ્વામી ઉદ્ધમાંથી જાગૃત થશે તો તને મારશે તેથી મને બાળકને માર્યાનું પાપ લાગશે. માટે પાણીમાંના કમળને છોડીને તું ચાલ્યો જા.

(૨) નાગણુ કહે છે-હે બાળક તું રસ્તે ભૂલેો પડ્યો છે. કે તારા કાંઈ દુશ્મને મોકલ્યો છે, તું અહીંયાં શા માટે આવ્યો છે. નક્કી તારું મરણુ આવી પહોંચ્યું છે. માટે પાણીનાં કમળને છોડીને તું ચાલ્યો જા.

(૩) શ્રી કૃષ્ણ કહે છે-હે નાગણુ હું કાંઈ મારગ ભુલ્યો નથી કે મારા દુશ્મને મોકલ્યો નથી. મથુરા નગરીમાં જુગાર રમતાં હું નાગતું માથું હાર્યો છું તે લેવાને આવ્યો છું, પાણીમાંના કમળને છોડીને ચાલ્યો જા.

(૪) નાગણુ કહે છે-તું રંગમાં સારો છું, રૂપમાં પુરેપુરો છું, તું હોંશીલો ને દેખાવડો દીસે છે, તારી માતાએ કેટલાને જન્મ આપ્યો છે કે તેમને તું અજાણ્યો છે. માટે પાણીમાંના કમળને છોડીને ચાલ્યો જા.

(૫) શ્રીકૃષ્ણ કહે છે-મારી માતાએ ધણુને જન્મ આપ્યો છે, તેમાં હું તેનો નામનારામાં શ્રેષ્ઠ છું, તારા નાગને જગાડ. મારું નામ કાળો કૃષ્ણ છે. પાણીમાંના કમળને છોડીને તું ચાલ્યો જા.

(૬) નાગણ કહે છે-સવા લાખનો હાર છે તે તને આપું છું. આ દોરો પણ આપું છું, કૃષ્ણ કહે છે-હે નાગણ તારે ધરમાં ચોરી કરી માટે કરવી. પાણીમાંના કમળને છોડી ચાલ્યો જ.

(૭) પગ દાખીને અને મુઠ્ઠા તાણીને નાગની સ્ત્રીએ કાળા નાગને જગાડ્યો, ને કહ્યું હે શૂરવીર તમે ઉઠો. આપણે આંગણે કાંઈ જાળક આવ્યો છે, પાણીમાંના કમળને છોડીને ચાલ્યો જ.

(૮) બન્ને બગવાન બાથે પડ્યા, કૃષ્ણે કાળી નાગને નાક વીંધીને દોરી ધાલીને વશ કર્યો. તે તેની હજાર ફણાઓએ ફેંદાડા મારે છે, તે અવાજ હાથીના નક્કરમાં આકાશ ગાજતું હોય તેવો લાગે છે. પાણીમાંના કમળને છોડી તું ચાલ્યો જ.

(૯) સદ્રણી નાગની સ્ત્રીએ લાંબા રાગથી રડે છે, એટલા માટે કે અમારા નાગને ઘણું દુઃખ આપશે. તેને મથુરા નગરીમાં લઈ જશે અને કાળી નાગનું માથું કાપી નાખશે. પાણીમાંના કમળને છોડીને તું ચાલ્યો જ.

(૧૦) નાગણો બે હાથ જોડીને વિનંતિ કરે છે કે હે સ્વામી હમારા ભરથારને છોડી દો. અમે કાંઈ પણ સમજ્યાં નથી ને અપરાધી છીએ. અમે તમે ભગવાનને ઝોળખ્યા નહિ પાણીમાંના કમળને છોડીને ચાલ્યો જ.

સરવે નાગણોએ મોતીનો દ્યાળ ભરીને શ્રીકૃષ્ણ વધાવી લીધા અને નરસી મહેતાના નાથ શ્રીકૃષ્ણ પાસેથી નાગને છોડાવ્યો, પાણીમાંના કમળને છોડીને ચાલ્યો જ.

પાઠ ૫૫ મો.
 સોલકી=રજપુતની એક
 જાત
 પાણું=ફરીથી
 ચાવડા=રજપુતની એક
 જાત
 હાથ ગયું=હાથમાંથી ગયું
 કમળમાંથી ગયું
 અપાસરો=જોનના સા-
 ધુએને રહેવાની જગા
 સં. ઉપશ્રવ
 પજવવાં=દુઃખ દેવા,
 નડવા
 લુંટાફ=લુટ કરનારા
 પેરોણાગત=ચાકરી
 પધરાવી=સ્થાપના કરી
 પદવી=હેઠા; સત્તા
 પ્રધાન=હાલ જેને દીવાન
 કહે છે તે, મોટા
 કારભારી
 ચાણી=મુકામ
 છોડાવી=મુકાવી

તીલક=ટીલું
 દોરાસર=જોનોતુ મંદિર
 પાઠ ૫૬ મો.
 જિહ્વીને=જીવવાને
 ઝરણો=વહેળા
 વજન=માર, તોલ
 વરાળ=ગરમીથી થયેલું
 પાણીનું બીજું રૂપ
 ખરફ=કરા, ફરી ગયેલું
 પાણી
 ટાંકાં=જમીનમાં છોખ'ધ
 ટાંકી કરી હોય તે
 ડોગળીયું=કોલેરો
 સરોવર=મોટું તળાવ
 સાગર=મહાસાગર; મોટા
 દરિયો
 કાબીજ=કરમકલો
 રૂપમાં=ધાટમાં; આકારમાં
 ફાટી નીકળ્યો=ચાલતો
 થયો

પાઠ ૫૭ મો.
 મિનિટ=કલાકનો સાઠમો
 ભાગ
 કલાક=દિવસનો ચોવી-
 સમો ભાગ
 આંક=અંક; આંકડો
 પાઠ ૫૮ મો.
 કાપ=સરખા ભાગ કરેલો
 લીંટા
 સહેજ=થોડાક
 કમ=ઓછી
 ખસેડું છું=આધે કહે
 છું; ખસવું છું
 પાઠ ૫૯ મો.
 કલેક્ટર=જીલ્લાનો ઉપરી
 અધિકારી
 સદર મથક=રહેવાનું સ્થળ
 સંગમ=ખેનદીનો મેળાપ
 થાય તે જગા
 મહાભારતનો સમય-કૌર-
 વ પાંડવની લડાઈનો
 વખત

માતબર=પૈસાદાર
 છાવણી=મુકામ
 કુંડ=ચારે બાજુએ બા-
 ધકામ કરેલું હોય એવું
 તળાવ
 પીડાતો=દુઃખ પામતો
 અદ્ભુત=નવાઈ ઉપજાવે
 એવો
 ફરતાં=ચારે તરફ
 મથાળા ઉપર=ઉપરની
 બાજુએ
 કમાન=કામઠાના આક-
 રની દરવાજા જેવી
 સીડી=નીસરણીના ઘાટની
 પથરની બાંધેલી
 પુસ્તકાલય=પુસ્તકો એક-
 ઠાં કરેલાં હોય એવું
 • ઠેકાણું, લાયબ્રેરી
 સ્વાધીન=તાબે; કબજે
 અકીક=એક જાતનો કિં-
 મતી પથર
 જોમ=જળ, જુરસો
 પતો=શોધ, જડવું તે

વિશાળ=મોટો
 ઠંગાવવા=લટકાવવા
 પ્રસિદ્ધ=પ્રખ્યાત; જાણીતું
 સાહસિક=હિંમતથી કામ
 કરનાર
 સ્વર્ગસ્થ=સ્વર્ગમાં વસેલ
 ભરચક=ભરેલો
 ધીરધાર=લેવડ દેવડ,
 નાણાંની આપણે કરવીતે
 કુશળ=હોશિયાર
 આગળ પડતા=ધણી
 ફળવણી પામેલાં
 નરરતનો=કિતમ પુરષો
 વતની=રહેનારા
 રસાળ=ફળદ્રુપ; કસવાળી
 પતો=શોધ; જડવું તે
 પાઠ ૬૦ મો
 જાત્રાના=તીર્થના
 દંતકથા=મોદાની વાર્તા
 વૃદ્ધ=ધરડો
 હરજી=શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન
 ભુદયો=વિસર્થો

ગાન=ગાયન; ભજન
 ધન્ય=શાભાશ
 વહેલ=ગાડું
 વાયુથી વિશેષ=પવનથી
 પણ વધારે જોરથી
 સાખી=સાક્ષી, નિશાની
 મુકી
 લીંચ હેઠ=લીમડાનીનીચે
 ભેટ=ભગવાનના આગળ
 કાંઈ રોકડ રકમ મુકવીતે
 મુર્તિ=પ્રતિમા
 પરમ=મોટો
 ચિંતા=ફિકર
 દેહનું જ્ઞાન=શરીરની
 શુદ્ધિ
 કુરખાન=સફળ; ફળદાયી
 વાંલે=ભગવાને
 દૂર=તેજ
 દાખ્યું=જતાવ્યું
 ગોપાળ=શ્રી કૃષ્ણ
 સંધ=જાત્રાળુ લોકો
 નીરે=નાંખે.
 ચાર=ચાસ

પુર્યાં=પુરા કર્યાં.	પુઝરી=પુઝ કરનાર	ટાપ્યા=કાઢી નાંખ્યા
મજબ=મુસાફરી	તુલા કરી=તોળી, જોખી	કઠિણતા=કઠણાશ
ચુર પ્રતાપે=ચુરની મહે-	પલ્લામાં=ત્રાજવામાં	બવ્ય=સુંદર, મોટી અને
રઆનીયા	નાઉમેદ=નિરાશ	શોભિતી
કોડ=હોંસ, ભાવ, ઉત્સાહ,	પદ્ય=પદ, કવિતા	પંથ=ધર્મનો ફાટો
ધમ્મ, ઉમેદ,	લાળ્યા=જોયા	સર્થો=ફલાયો
નરમે=નરમેરામ કવિ	સંદેહ=મનના વહેમ	

પાઠ ૬૧ મો.

વીરનાં વારણા. { ભાઈનાં ઓવારણાં. વહાલાં માણસોને કાઢને ખરાય
નજર ન લાગે કે માઠું ન થાય માટે ઓવારણાં
લેવાય છે વહાલાંને માથે હાથ ઉતારી ટાવ્યા
ફાડી ખરાય નજર ઉતારવામાં આવે છે.

અમ્મા=તાઈ બહુ થાઓ	વિરાજે=શોભે	વાવેલાં હોય એવા બાગ
મોખામુલો=ધણો કીમતી	રાજમંદિરે=રાજ દર-	કુળ=વંશ, ઓલાદ
સુહાગી=સોલિતો, સુંદર	બારમાં	ઉરનો=હૈયાનો
ગગન ચાંદ્રો=આકાશમાં	પારણે=ધોડીઆમાં	માવડી=હેતવાળી માતા
રહેલો ચંદ્રમા	પારણામાં	દીધી=આપી
રાજ=રાજ	કુલવાડી=કુલનાં ઝાડ	દેવે પરમેશ્વર

લી. ૧-૩ મારા ભાઈને ધણી ખમ્મા ! હું તેના એવારણ્યાં
 લેવાને જઈ મારો ભાઈ ધણોજ મોધા મુલવાળો છે ! એવા મારા
 ભાઈને ધણી ખમ્મા !

લી. ૪-૬ એક તો આકાશમાં રહેલો ચંદ્રમા ધણો શોભત
 તેવો ખીજે મારો ભાઈ શોભે છે ? એવા મારા ભાઈને ધણી ખમ્મા !

લી. ૭-૯ રાજ તો દરબારમાં શોભે છે, તેવીજ રીતે મારો
 ભાઈ પારણ્યામાં શોભે છે ? એવા મારા ભાઈને ધણી ખમ્મા !

લી. ૧૦-૧૨ ચંપાનું ઝાડ ડુલવાડીમાં ખીલી રહે છે ? તેવીજ
 રીતે મારા વંશમાં મારો ભાઈ ખીલે છે ? એવા મારા ભાઈને
 ધણી ખમ્મા !

લી. ૧૩-૧૫ એક તો મારા હૈયાનો આનંદ છે, તેવોજ ખીજે
 આનંદ મારો ભાઈ છે ? એવા મારા ભાઈને ધણી ખમ્મા !

લી. ૧૬-૧૮ પરમેશ્વરે મને હેતાળુ મા આપેલી છે, તે માતાએ
 મારો ભાઈ આપેલો છે ? એવા મારા ભાઈને ધણી ખમ્મા ? હું
 ભાઈનાં એવારણ્યાં લેવાને જઈ.

પુસ્તકે ઉભના ડિક્ટેશનના અધરાશખ્દો.

કાંતિમાન	લક્ષ્મીવિલાસ	ગોવર્ધન
પૂછયું	ઈસારત	અન્નપુટ
વિશ્વાસ	પ્રસન્ન	નેવેદ્ય
ચુકિત	સિદ્ધપુર	આગતાસ્વાગતા
હુનિયા	દ્વારકા	યમદ્વિતીયા
ગર્વ	શૌર્ય	પૂછડી
ખુદ્દિ	લ્લેખત	છિદ્ર
અવશ્ય	પ્રશંસા	તીવ્ર
કુકડે કુકિક	વિજયી	કૃપાળુ
પ્રાચીન	પ્રાદ્દાણ	પ્રખ્યાત
અભ્યાસ	સ્વર્ગ	શ્રીમંત
વસ્તી	નિર્ભય	યાદદાસ્ત
વન્ય પક્ષી	રાજ્યાભિષેક	અત્યંત
પ્રાણી	હરિદ્રતા	સંપ્રસ્થાન
બુલ બુલામણી	તથાસ્તુ	ગરમત
હિંદુસ્તાન	વસ્ત્ર	ગર્વિષ્ટ
કલકત્તા	સગાંસ્નેહી	સ્નેહાળ

પચરંગી	મકંટ કંઠ	પરાકેમ
મરકરી	ઉત્તાનપાદ	પરસ્પર
કર્કુપી	સુરચિ	સન્નનતા
લકકડખોદ	વૈકુંઠરાય	પર્જતા
જિંઘટો	મૃગલી	દુરાત્મા
દર્મિયાન	નિશ્ચય	દ્વારિકાધીશ
ચતુર્દશી	ભક્તિ	ઉદ્ધાર
પૃથ્વી	ધરસુત્ર	શંખોદ્ધાર
શ્રી કૃષ્ણ	સુગંધીદાર	પ્રભાસપાટણ
પ્રસરાબ્યો	પ્રાંતિક	પ્રાચીન
જ્ઞાનેશ્વર	કાષ્ટિક	સ્થાપના
ઈંદ્રાસન	પદાર્થ	ચૂરેચૂરા
વિષ્ણુ	યુદ્ધ	અહલ્યાબાઈ
અનિરૂધ	કિષ્કિંધા	યાત્રાળુ
પ્રિટિશ	ફતેહ	રામમૂર્તિ
અંત્રેજ	મહિષાસુર	સન્ન્યાસ
અતિ પવિત્ર	સંકાંત	કટ્ટા
શંકરાચાર્ય	અન્યોન્ય	ઉદ્યોગ
કુર	તથાસ્તુ	પ્રોફેસર
શિક્ષા	તિલગુળ	સદાગત
બહેરા	ઉત્સવ	ધકકે

છેલ્લી	બુદ્ધિશાળી	મહાસરીક
પરમેશ્વર	નરરતન	પ્રદક્ષિણા
સદ્ગુણ	જરથોસ્ત	ધર્મપુસ્તક
પ્રભુકૃપા	અગ્નિ	શુકવાર
કાશ્મીર	ચિત્ત	સંધ્યાકાળ
વૃદ્ધ	અધ્યારૂ	સુચુકુંદ
આનંદામૃત	પ્રિય	વિદ્ધર્મ
શુદ્ધ	બુદ્ધ	રૂકિમણી
મરિજદ	સુકીર્તિ	સત્રાજિત
અલ્લાહ	લ્હાણાં	સત્યભામા
ધિક્કાર	ઠ્ઠાલાં	ઈંદ્રાદિક
ધર્મયુસ્ત	ઉત્પત્તિ	ઈંદ્રાવૃક્ષ
ઉત્પન્ન	પ્લોક	ગોવિંદજી
શ્રવણ	પ્રવાહી	મંદિરિયું
યાત્રા	વૈકુંઠ	રાજસૂય યજ્ઞ
પ્રદેશ	રળીઉલઅવલ	પવિત્ર
દંતકથા	વિદ્વાન	સાહિત્ય
સુન્ની	સ્તુતિવાકયો	સ્પર્શ
નક્કર	ભવિષ્ય	ધર્મક્રિયા
પ્રગટ્ટપ	ઈસ્માઈલ	સંસ્કૃત
અઝઢેઝદ	પરવરદીગાર	બેહસ્ત

લુચ્ચું
 સુંધ્યું
 વનસ્પતિ
 દુર્ગંધ
 સ્વચ્છ
 તંદુરસ્ત
 પૂર્વજો
 ધંબાર
 વિરૂદ્ધ
 ગર્વયો
 સ્થિતિ
 અનુકૂળ
 પાત્રનશક્તિ
 પકવાન
 સ્વાદિષ્ટ
 જિંદગી
 વર્ણ્યું
 વર્તમાનપત્ર
 પારદર્શક
 છિદ્રદારા
 સાંદીપનિ

બાળસ્નેહી
 દુર્યોધન
 અભ્યુન
 ભગવદ્ગીતા
 ધર્મપુસ્તક
 નિધાર
 યુધિષ્ઠિર
 હસ્તિનાપુર
 અલ્હેતો
 સ્પ્રાટિક
 પ્રાણવલ્લભા
 પ્રતિબિંબ
 જયશિખર
 બાળહત્યા
 ખુટયો
 કલેકટર
 જન્માષ્ટમી
 મૌરધવજ
 પ્રસર્યો
 સિદ્ધરાજ
 ઠાણીલક્ષ્મી

સરસ્વતીચંદ્ર
 સ્વર્ગસ્થ
 બુદ્ધિશાળી
 મૂર્તિ
 સ્વચ્છ
 કાતિંકી
 સ્થયાત્રા
 ચક્રવર્તી
 કૃષ્ણભક્તિ
 લશ્કર
 જયસિંહ
 પુસ્તકાલય
 સત્યનામ
 પુખરી
 વૃદ્ધ
 પ્રતાપે
 દ્વારકા
 નરસિંહ
 જિલ્લો
 સ્વામિનારાયણ
 સ્વાધીન

૪૬

ચૈત્રી

સોમશ્વર

પ્રસિધ્ધ

પ્રસિદ્ધકર્તા

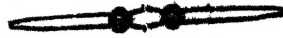
નર્મદા

દંતકથા

ક્ષત્રિય

પ્રલ્હાદ

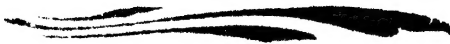
પુંડરીક

બે બાલ

હાલમાં ત્રિવેદી વાંચનમાળાનાં પુસ્તકો ગુજરાતી
પ્રાણાઓમાં ચાલેતાં હોવાથી આ માલના ત્રીજા પુસ્તક
(આવૃત્તિ ૧૯૨૮)ના અધરા શબ્દોના અર્થો, કોઈ કોઈ પાઠ
માંથી નીકળતા બોધ, કવિતાની સમજૂતી વગેરે સરળ
માધ્યમોમાં આ ચોપડીમાં આપ્યા છે. આથી વિદ્યાર્થીઓની
કુશળતા દૂર થશે એટલું જ નહિ પણ શિક્ષકના કાર્યમાં
સરળતા થશે. આ ચોપડીની તૈયારી એક કુશળ સાહિત્યકર્તા
દ્વારા થયેલી છે, એટલે શિક્ષકને પણ તે મદદગાર થશે.

જાહેર ખબર.

હમારે ત્યાં દરેક જાતનાં પુસ્તકો તથા સ્કુલને ઉપયોગી
રેશનરી સામાન ઘણાજ કિફાયત ભાવથી મલે છે.

નીચેની ચોપડીઓ હમારે ત્યાં જથ્થાબંધ મલે છે.

ત્રિવેદી પેલીના અર્થ ૦-૩-૦	હિન્દી શિક્ષાવર્તી ૧ અર્થ ૦-૩-૦
ત્રિવેદી બીજીના અર્થ ૦-૪-૦	,, ૨ ના અર્થ ૦-૫-૦
,, ચોથીના અર્થ ૦-૧૦-૦	હિન્દી પ્રખ્યાત ૨ અર્થ ૦-૩-૦
,, પાંચમી અર્થ ૦-૧૨-૦	,, ૨ ના અર્થ ૦-૬-૦
,, છઠીના અર્થ ૦-૧૫-૦	,, ૩ ના અર્થ ૦-૩-૦

એ સિવાય, ઈ. જી. ડીક્ષનરી વિગેરે તમામ પુસ્તકો ઉપર
વેપારીને તથા માસ્તરોને સારું કમીશન આપવામાં આવશે.

શાહ બાઇલાલ ડાહ્યાબાઈ બુકસેલર.

ઠેકાણું:-ગુજરાતી સ્કુલ સામુ-નવસારી.

મુરત, ગરાનપુરી બાગળ, માણવાળી પોળ, અનાવિલ લોખની જાગુમ.

આવેલા શ્રી “અનાવિલ બંધુ” પ્રીટીંગ પ્રેસમાં

ગોવિન્દજી ડાહ્યાબાઈ નાયકે છાપ્યું.

